

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

NA LATA 2022 – 2025

GMINA OSIELESKO

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	2
1.1. Położenie Gminy Osielsko	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	6
2.1. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	7
2.2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	14
2.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	17
2.4. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	28
3. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY OSIELSKO	38
3.1. Zarys historii obszaru gminy	38
3.2. Krajobraz kulturowy.....	45
3.3. Zabytki nieruchome.....	47
3.4. Zabytki archeologiczne	50
3.5. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych.....	53
3.6. Dziedzictwo niematerialne	53
3.7. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	54
3.7.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	54
3.7.2. Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	55
3.8. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków gminy Osielsko	55
3.8.1. Zabytki nieruchome	55
3.8.2. Zabytki archeologiczne	55
3.9. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	55
4. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	61
5. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE, PRIORYTETY I KIERUNKI DZIAŁAŃ GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	65
6. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	71
7. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 73	
8. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	75
8.1. Dotacje.....	76
8.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	79
8.3. Możliwości finansowania przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym ...	84
8.4. Środki europejskie.....	85
9. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	88
10. ANEKSY	90
10.1. ANEKS NR 1 Gminna ewidencja zabytków gminy Osielsko - Zabytki nieruchome	90
10.2. ANEKS NR 2 Gminna ewidencja zabytków gminy Osielsko – Stanowiska archeologiczne .	97

1. WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe, to zarówno dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak i naszych czasów. Do dziedzictwa kulturowego oprócz dziedzictwa archeologicznego, architektonicznego i dziedzictwa sztuki zaliczamy także przejawy życia, takie jak np. formy gospodarowania, przejawy rozwoju społeczności i inne elementy stanowiące o naszej kulturze.

Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków jest coraz powszechniejsza wśród mieszkańców. Dbanie o należyty stan i atrakcyjny wygląd zabytków jest naszym obywatelskim obowiązkiem. Rewitalizacja poszczególnych obiektów, jak również całych zespołów zabudowy jest szansą na ich uratowanie. W takich przedsięwzięciach pomagać ma, wynikający ze społecznej potrzeby, gminny program opieki nad zabytkami, przewidziany przez ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami. Jest także czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o dobrą kondycję substancji zabytkowej. Aby gmina stała się piękna dla mieszkańców i atrakcyjna dla turystów trzeba zadbać o lokalne zabytki.

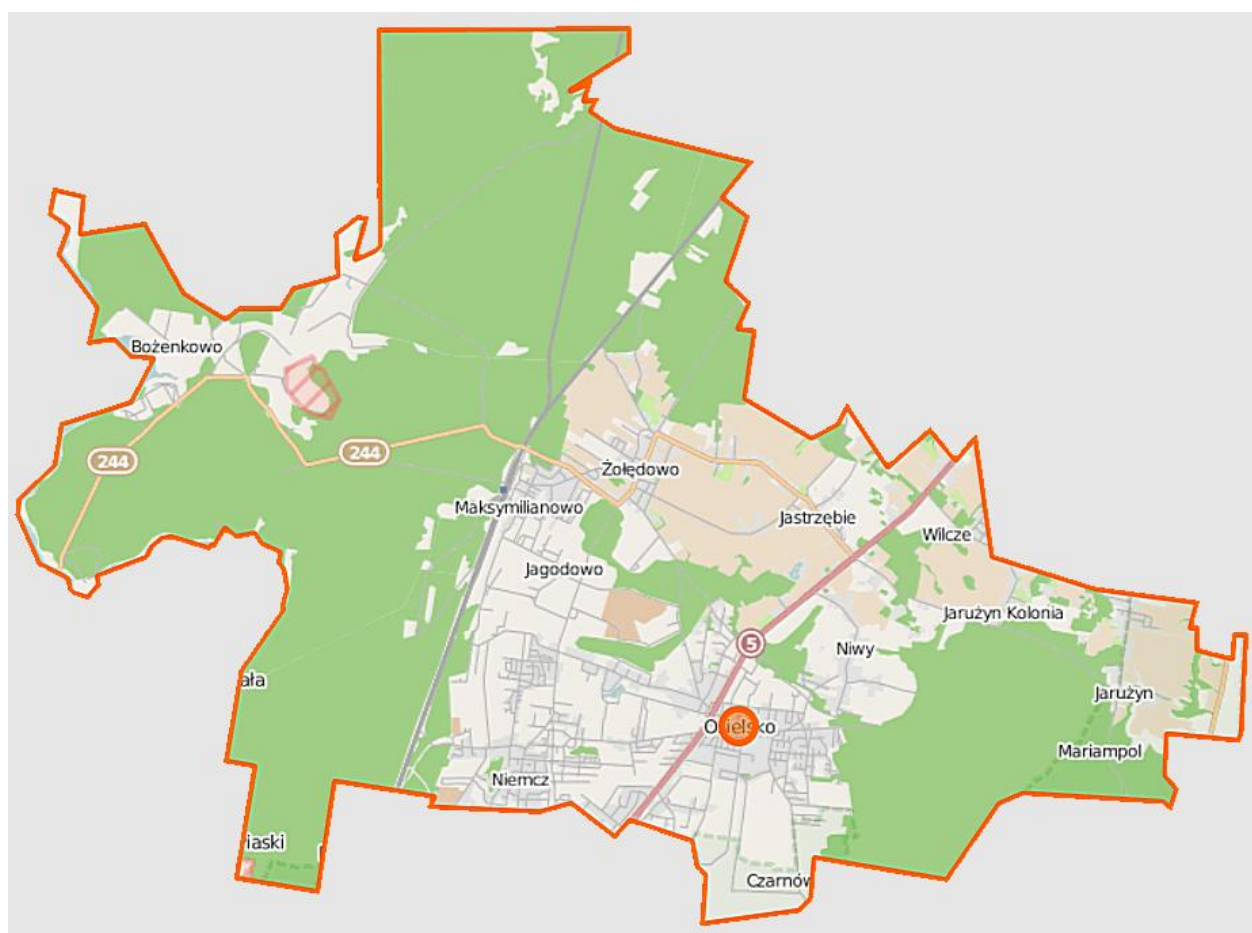
Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Osielsko na lata 2022-2025 wyznacza cele przy jego realizacji po pozytywnym zaopiniowaniu przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i właściwym przyjęciu w drodze uchwały Rady Gminy Osielsko.

Dokument ten został opracowany w oparciu o obowiązujące przepisy prawne dotyczące zagadnień związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami, a także uwzględnia aktualny stan zabytków zlokalizowanych na terenie Gminy Osielsko.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie. Nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program opieki nad zabytkami stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

1.1. Położenie Gminy Osielsko

Gmina Osielsko położona jest w zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego oraz w środkowej części powiatu bydgoskiego. Gmina Osielsko graniczy od południa z Bydgoszczą, od północnego-zachodu z gminą Koronowo, od północnego-wschodu z gminą Dobrcz i od zachodu z gminą Sicienko. W skład gminy wchodzi 7 sołectw: Bożenkowo, Jaruzyn, Maksymilianowo, Niemcz, Niwy-Wilcze, Osielsko i Żołędowo. Powierzchnia gminy wynosi 101,64 km², a jej populacja na koniec czerwca 2021 r. wynosiła 14968 osób.

Obszar Gminy Osielsko, źródło: OpenStreet map, dostęp 09.2021 r.

Gmina Osielsko położona jest na terenie czterech mezoregionów. Zachodnia część stanowi fragment Doliny Brdy, część północna i środkowa położona jest na Równinie Świeckiej. Obie te jednostki stanowią część makroregionu Pojezierza Południowo-Pomorskiego.

Południowa część położona na terenie Kotliny Toruńsko-Eberswaldzkiej, wchodzącej w skład makroregionu Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej, a wschodnia stanowi część Doliny Fordońskiej, makroregionu Doliny Dolnej Wisły. Większą część gminy stanowi wysoczyzna morenowa położona na wysokości 90-95 m n.p.m.

Gmina Osielsko leży w strefie klimatu umiarkowanego ciepłego z nieregularnymi sumami opadów atmosferycznych wynoszącymi ok. 550mm i śr. temperaturami rocznymi wynoszącymi ok. 7,5°C-8°C. Na obszarze gminy przeważają wiatry zachodnie i południowo-zachodnie.

Pod względem użytkowania terenów przeważają lasy z udziałem wynoszącym prawie 60% ogólnej powierzchni gminy zlokalizowane w większości w zachodniej i północno-zachodniej części gminy, oddzielając wieś Bożenkowo od centralnej części gminy. Cechą charakterystyczną jest bardzo mała powierzchnia użytków rolnych (30,8% powierzchni gminy). Na kolejnych miejscach znajdują się grunty orne (26,1%), pozostałe (10,4%), pastwiska (1,8%), sady (1,5%) i łąki (1,4%).

Głównym ciekim wodnym jest rzeka Kotomierzanka (zwana również Kotomierzycą, Czarną Strugą lub Kotomierską Strugą) o długości ok. 26 km stanowiąc prawy dopływ Brdy. Rzeka Brda pomimo, iż stanowi zachodnią granicę gminy nie odgrywa znaczącej roli w funkcjonowaniu gminy. Ponadto na jej terenie znajduje się parę innych, mniejszych cieków wodnych w większości nienazwanych położonych w okolicy wsi Jarużyn i Maksymilianowa. Nie występują prawie w ogóle jeziora.

Na terenie gminy Osielsko występują następujące formy ochrony przyrody: Nadwiślański Park Krajobrazowy (stanowiący część Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego), Obszar Chronionego Krajobrazu Północnego Pasa Rekreacyjnego Miasta Bydgoszczy, Obszar Chroniony Krajobrazu Zalewu Koronowskiego, obszar Natura 2000 - PLB040003 Dolina Dolnej Wisły, obszar Natura 2000 - PLH040003 Solecka Dolina Wisła, użytki ekologiczne i pomniki przyrody.

Gmina Osielsko położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie największego miasta regionu – Bydgoszczy. Przez tereny gminy w północnej i zachodniej części przebiega droga ekspresowa S5 stanowiąca fragment obwodnicy Bydgoszczy. Na ogólną sieć drogową składają się droga krajowa nr 5, drogi wojewódzkie nr 244 i 256, drogi powiatowe nr 1504 C, 1507 C, 1508 C, 1509

C, 1525 C i 1526 C oraz gminne. Łączna długość dróg krajowych, powiatowych i gminnych przebiegających przez tereny gminy Osielsko wynosi 218,8 km. Na obszarze gminy zlokalizowana jest stacja kolejowa w Maksymilianowie.

W 2020 roku w gminie Osielsko funkcjonowało 2980 podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowiły 2401 podmiotów spośród wszystkich zarejestrowanych. W działalności gospodarczej na terenie gminy przeważają spółki handlowe z ograniczoną odpowiedzialnością (283). Wśród osób fizycznych najpopularniejszą formą działalności są opieka zdrowotna i pomoc społeczna 20,6% oraz Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych (17.8%).

Na terenie gminy znajdują się cztery szkoły podstawowe w Maksymilianowie, Niemczu, Żółdowie i Osielsku.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawę prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710, 954), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorzady wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy wyznacza cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Dla realizacji wskazanych celów program określa zasady dotyczące finansowania i inicjowania działań ochronnych w stosunku do środowiska kulturowego, w skład którego

wchodzą obiekty zabytkowe oraz tereny archeologiczne na obszarze Gminy Osielsko. Jednocześnie nakłada następujące obowiązki i uprawnienia:

1. uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19);
2. uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20);
3. prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4);
4. przyjmowania zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2);
5. sporządzania przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1);
6. obowiązek przyjęcia przez radę gminy gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 3);
7. sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87 ust. 5).

2.1. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Ochronę dziedzictwa kulturowego oraz opiekę nad zabytkami w Polsce reguluje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, która nakłada na państwo i obywateli obowiązek ochrony zabytków, co zostało zawarte w:

- art. 5 Konstytucji RP, określającym dziedzictwo narodowe jako wartość strzeżoną przez państwo polskie;

- art. 6 ust. 1 Konstytucji RP mówiącym, że Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju;
- art. 85 Konstytucji RP stanowiącym, że każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie.

W świetle ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami opieka sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza i polega w szczególności na zapewnieniu warunków (art. 5):

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. Bez względu na stan zachowania ochronie podlegają (art. 6 ust. 1):

1. zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

2. zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z2019r. poz.1479),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodziełami oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

3. zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6 ust. 2).

Zgodnie z art. 16 ustawy Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów.

Zgodnie z art. 18:

1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji [...] strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej.
2. W [...] planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:
 - 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
 - 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

W myśl art. 19:

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:
 - 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - 3) parków kulturowych.
- 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:
 - 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.
- 1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:
 - 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.
2. W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.
 3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20 stanowi, że projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

W art. 21 zapisano, że ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Według art. 22 ust. 4 wójt (wójt, burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Do obowiązków gminy należy m.in.:

- sporządzenie gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87);
- sporządzenie gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, opracowanego zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 sierpnia 2004 roku.

W art. 81 wskazano możliwość uzyskania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, ale także przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków:

1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.
2. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

Szczegółowo określono obowiązki gminy w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których gmina jest właścicielem lub posiadaczem. Są one zawarte w art. 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72 ww. ustawy.

Wzmiankowany wyżej art. 87 ustawy określa obowiązek gminy dotyczący sporządzenia i uchwalenia gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program powinien być opracowany na okres 4 lat;
- program służy celom określonym w ustawie (wymienionym w rozdz. 2 niniejszego opracowania);
- program ogłoszony jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- z realizacji programu wójt, burmistrz, prezydent miasta sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

Ustawa o samorządzie gminnym określa zadania własne gminy. Należą do nich zadania obejmujące m.in. następujące kwestie:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych mostów, dróg, ulic, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- kultury fizycznej i turystyki;
- cmentarzy gminnych;

- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- promocji gminy.

Przy sporządzaniu programu wzięto pod uwagę również następujące akty prawne:

- ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 poz. 741),
- ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. 2020 poz. 1333),
- ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r. poz. 1219),
- ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 poz. 1098),
- ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 poz. 1990),
- ustawę z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 poz. 194),
- ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2020 poz. 1057).

Obecnie trwają prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Projekt z dnia 21 lipca 2021 r. przekazany do konsultacji publicznych, przewiduje między innymi:

- zastąpienie części postępowań administracyjnych procedurą zgłoszenia zamiaru podejmowania działań dotyczących zabytku;
- zmodyfikowanie instytucji ochrony tymczasowej, tj. ochrony prawnej, której podlega zabytek w trakcie postępowania w sprawie wpisu do rejestru zabytków;
- zniesienie Listy Skarbów Dziedzictwa;
- wprowadzenie obowiązku oznaczenia wszystkich zabytków nieruchomych znakiem informacyjnym, że obiekt ma taki status i podlega ochronie;
- poprawienie regulacji dotyczącej środków nadzoru (art. 45, art. 49);
- zreorganizowanie instytucji społecznej opieki nad zabytkami;

- wprowadzenie możliwości finansowania obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków przez wojewódzkich konserwatorów zabytków;
- określenie, komu przysługuje status strony w sprawach administracyjnych prowadzonych na podstawie ustawy o ochronie zabytków;
- wprowadzenie możliwości przyznawania nagród osobom, które znalazły zabytek w trakcie poszukiwań zabytków – uzasadniają konieczność zmiany stanu prawnego projektodawcy.

2.2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Rządowymi dokumentami tworzącymi ramę do mecenatu oraz nowoczesnej polityki względem materialnej poprawy stanu zabytków są:

I. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022

Celem głównym Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami jest: *Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami.*

Jest on wdrażany przez trzy cele szczegółowe oraz poprzez odpowiednie kierunki działania:

- Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego
 - Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
 - Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
 - Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym

- Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
 - Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami
 - Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym
 - Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich
 - Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich
 - Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego
 - Powołanie Centrum Architektury Drewnianej
- Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
 - Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
 - Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy)
 - Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego
 - Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje
- Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego
 - Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości
 - Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami

- Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
- Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami
 - Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego

II. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju do 2030 r.

Uchwałą nr 239/2011 z dnia 13 grudnia 2011 r. Rada Ministrów określiła koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju do 2030 roku, która będzie realizowana poprzez cele szczegółowe:

- Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności,
- Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów,
- Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej,
- Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski,
- Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa,
- Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

2.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Osielsko wykazuje zgodność, zarówno z programami o charakterze wojewódzkim, jak i powiatowym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

I. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku - Strategia Przyspieszenia 2030+

Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego w nowej perspektywie do roku 2030 jest obecnie w fazie przygotowania. W dniu 15 lipca 2020 roku Uchwałą 27/1168/20 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego został przyjęty projekt Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku - Strategii Przyspieszenia 2030+. W związku z przyjęciem projektu strategii można prognozować, ostatecznie jakie kierunki rozwoju będą priorytetowymi w najbliższej dekadzie oraz w ramach jakich działań będą one realizowane. Celem nadrzędnym jaki przyświeca mającej niebawem wejść w życie strategii województwa jest *Jakość życia typowa dla wysoko rozwiniętych regionów europejskich*.

W ramach zdefiniowanej wizji wyszczególniono cele główne, które dotyczą różnych sfer rozwoju województwa i poprawy życia jego mieszkańców. Należą do nich:

- Skuteczna edukacja
- Zdrowe, zamożne i aktywne społeczeństwo
- Konkurencyjna gospodarka
- Dostępna przestrzeń i czyste środowisko
- Spójne i bezpieczne województwo

W ramach poszczególnych celów głównych można wyróżnić cele operacyjne uszczegóławiające zakres działań w ramach danego zagadnienia. Celem operacyjnym ujętym w strategii, który wprost w swojej tematyce odnosi się do sfery kulturalnej i dziedzictwa jest

kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe. W jego ramach można wyszczególnić kilka kierunków działań, którymi są:

- Kształtowanie tożsamości regionalnej mieszkańców województwa - kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu kształtowanie i wzmacnianie poczucia przynależności do społeczności i zamieszkiwania na terytorium województwa kujawsko-pomorskiego
- Kultywowanie tożsamości lokalnej mieszkańców województwa - kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu kształtowanie i wzmacnianie poczucia przynależności do lokalnych społeczności, związanych z charakterystycznym dla danego miejsca dziedzictwem świadczącym o odrębności przejawiającym się w zwyczajach, obrzędowości, strojach, innych wyznacznikach lokalności
- Kultywowanie postaw patriotycznych mieszkańców województwa
- Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu lokalnym i regionalnym - kierunek dotyczy działań związanych z rozwojem oferty instytucji kultury, oferowanej na poziomie lokalnym i regionalnym (kultura masowa)
- Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu krajowym i międzynarodowym - kierunek dotyczy działań związanych z rozwojem wyspecjalizowanej oferty instytucji kultury (kultury wysokiej)
- Rozwój edukacji kulturalnej oraz upowszechnianie kultury wśród mieszkańców regionu - kierunek dotyczy ogółu działań ukierunkowanych na kształtowanie wrażliwości kulturalnej oraz zainteresowania ofertą kultury (działania informacyjne, promocyjne, edukacyjne prowadzące do zwiększenia partycypacji w życiu kulturalnym)
- Upowszechnianie dostępu do zasobów kultury poprzez ich cyfryzację - kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu ułatwienie dostępu do zasobów kultury oraz prowadzonych działalności kulturalnych poprzez udostępnianie w wersji cyfrowej zbiorów lub dokonywanie transmisji (względnie publikowanie nagrań) wydarzeń kulturalnych (spektakle, koncerty, itp.). Obejmuje zarówno przedsięwzięcia zakładające udostępnianie bezpłatne, jak i komercyjne – zarówno poprzez internet, jak i na nośnikach
- Digitalizacja i udostępnianie zasobów bibliotek - kierunek dotyczy digitalizacji i udostępniania zbiorów bibliotecznych w celu upowszechnienia czytelnictwa oraz

ułatwienia dostępu mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego do zbiorów bibliotecznych.

Zagadnienia związane z szeroko pojętą kulturą oraz ochroną dziedzictwa kulturowego są podejmowane również w ramach pozostałych celów głównych, operacyjnych i kierunków działań określonych przez strategię:

Cel główny: Skuteczna edukacja

Cele operacyjne: Wysoka jakość kształcenia i wychowania

Kierunek rozwój edukacji regionalnej dotyczy wszelkiego rodzaju działań o charakterze edukacyjnym, promocyjnym lub organizacyjnym związanych z rozwojem edukacji regionalnej. Dotyczy także wyposażenia mieszkańców regionu w wiedzę i nowoczesne materiały w zakresie edukacji regionalnej oraz rozwijania zainteresowań młodzieży literaturą, historią, geografiami, zabytkami, przyrodą, tradycją i kulturą regionu.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cele operacyjny: Infrastruktura rozwoju społecznego

Rozwój infrastruktury kultury i sztuki. Kierunek ten dotyczy działań inwestycyjnych mających na celu stworzenie lub poprawę warunków lokalowych dla prowadzenia działań z zakresu kultury i sztuki bez względu na rodzaj, charakter i rangę danej instytucji.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cele operacyjny: Środowisko przyrodnicze

Zachowanie, wzmacnianie oraz promocja potencjału dziedzictwa przyrodniczego województwa przewiduje działania służące rozwojowi działalności gospodarczych na bazie walorów środowiskowych powinny być realizowane w ramach kierunku „Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym”.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cele operacyjny: Przestrzeń kulturowa

Ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa kulturowego województwa. Kierunek ma charakter ogólny i dotyczy wszystkich działań mających na celu ochronę, zachowanie, wzmacnianie potencjału oraz promocję dziedzictwa kulturowego województwa.

Adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów publicznych i komercyjnych. Kierunek dotyczy wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów np. prowadzenia instytucji kultury, edukacji, działalności noclegowych, gastronomicznych, handlu, innego rodzaju usług publicznych lub komercyjnych.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cele operacyjny: Potencjały endogeniczne

Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym. Kierunek dotyczy działań związanych z realizacją zagospodarowania i prowadzeniem działalności gospodarczej adresowanej do osób przybywających z uwagi na obecność walorów przyrodniczych, walorów dziedzictwa kultury

Tworzenie i zagospodarowanie szlaków turystycznych wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu tworzenie i zagospodarowanie szlaków turystycznych, służących udostępnianiu walorów środowiskowych i kulturowych (potencjałów endogenicznych), oraz stanowiących infrastrukturę wzmacniającą atrakcyjność turystyczną danego obszaru

Wybrane projekty w sferze kultury:

- Wsparcie opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego
- Kujawsko-Pomorskie – rozwój poprzez kulturę
- Kujawsko-Pomorskie spotkania z historią
- Kujawsko-Pomorskie – promocja poprzez kinematografię
- Rozbudowa Opery Nova
- Rozbudowa Muzeum Archeologicznego w Biskupinie
- Kultura w zasięgu 3.0

- Biblioteki XXI wieku - rozbudowa i modernizacja infrastruktury wojewódzkich bibliotek publicznych
- Artefakty przeszłości symbolem tożsamości regionalnej.

II. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego
(Uchwała nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego).

Zasady kształtowania przestrzeni oraz kierunki zagospodarowania dla terenów wchodzących w skład administracyjnych granic województwa Kujawsko-Pomorskiego określone zostały w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwalonym Uchwałą nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r.

Obecnie trwają prace nad nowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego (uchwała nr XXIX/418/21 sejmiku województwa kujawsko-pomorskiego z dnia 8 lutego 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego). Obowiązujący plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego, przyjęty uchwałą Nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r., sporządzony został na podstawie obowiązującej wówczas ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 1999 r. Nr 15 poz. 139 z późn. zm.). Plan ten został dwukrotnie poddany okresowej ocenie, które wskazały na nieaktualność tego dokumentu i potrzebę sporządzenia nowego planu zagospodarowania przestrzennego. Na podstawie uchwały Nr LIV/823/14 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 27 października 2014 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego sporządzono nowy dokument, który został przyjęty uchwałą Nr VIII/135/19 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 czerwca 2019 r. Uchwała ta została unieważniona rozstrzygnięciem nadzorczym nr 66/2019 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 31 lipca 2019 r. Z uwagi na powyższe niezbędne było rozpoczęcie

prac nad nowym planem zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego.

Podstawowym celem zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego wg wskazanego powyżej dokumentu jest „Zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców”.

Zostały także określone trzy cele szczegółowe, z których jeden bezpośrednio odnosi się do dziedzictwa kulturowego:

Zwiększenie atrakcyjności regionu w wymiarze europejskim jako pochodnej jego walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, wysokich standardów życia mieszkańców, wysoce sprawnych systemów infrastruktury technicznej, dogodnych powiązań ze światem zewnętrznym”.

Zauważono poprawę stanu krajobrazu i środowiska naturalnego, wskazując jednocześnie na potrzebę poprawy warunków życia mieszkańców oraz infrastruktury technicznej. Określono również zasady, które powinny być spełnione w celu zachowania dziedzictwa kulturowego regionu:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego w stanie umożliwiającym jego przetrwanie dla przyszłych pokoleń
- harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego
- dbałość o integralność zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych

Określono również kierunki działań związane z rozwojem i kształtowaniem sieci osadniczej, a wśród nich znalazły się również zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego polegające na rewaloryzacji zabytkowych układów urbanistycznych, ograniczeniu ruchu samochodowego z centrów największych miast oraz konserwacji i turystycznym wykorzystaniu ruin zamków. Kontynuowane są również działania związane z zachowaniem dziedzictwa dla przyszłych pokoleń, szczególnie poprzez ochronę obszarów o wysokich wartościach środowiska przyrodniczego i kulturowego: brzesko-radziejowskiego, doliny Drwęcy, doliny Osy, doliny Wisły, górznieńskiego, kcyńsko-żnińskiego, koronowskiego, krajeńskiego, mogileńskiego, nadgoplańskiego, ryńsko-ostrowickiego, rypińsko-zbójeńskiego, skępsko-lipnowskiego i tucholskiego, ochronę terenów związanych z osadnictwem holenderskim w dolinie Wisły,

ochronę zasobów średniowiecznej urbanistyki i architektury obronnej szczególnie na Ziemi Chełmińskiej oraz ochronę dziedzictwa kulturowego związanego z początkami Państwa Polskiego w Inowrocławiu, Kościelcu Kujawskim, Kruszwicy, Mogilnie, Strzelnie i Kałdusie. Ponadto postuluje się konserwację zespołów fortyfikacyjnych w Grudziądzu, Chełmnie i Toruniu, zabytkowych obiektów sakralnych i zespołów dworsko-pałacowych, utworzenie nowych parków kulturowych i zachowanie historycznych panoram głównie miejscowości położonych nad Wisłą.

III. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021-2024 (uchwała nr XXXI/451/21 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 kwietnia 2021 r.)

Głównym zamierzeniem *Programu opieki nad zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017-2020* jest określenie warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego, służących polepszeniu stanu zachowania zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego województwa Kujawsko-Pomorskiego. Celem działania Samorządu Województwa jest zharmonizowanie polityki ochrony przestrzeni kulturowej z polityką rozwoju regionalnego i strategią zrównoważonego zagospodarowania województwa. Prowadzenie spójnej polityki i zintegrowanej ochrony dziedzictwa kulturowego oraz współdziałanie wszystkich szczebli jednostek samorządu terytorialnego w województwie z instytucjami rządowymi i organizacjami pozarządowymi, podmiotami gospodarczymi, posiadaczami i użytkownikami zabytków umożliwi osiągnięcie wyznaczonych celów i zamierzeń określonych w dokumencie programowym.

Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021-2024 stanowi kontynuację *Programu opieki nad zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017-2020*. Program opieki na lata 2017-2020 wyznaczył cztery główne cele do realizacji:

- zachowanie dziedzictwa materialnego;
- zachowanie dziedzictwa niematerialnego;
- wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego;
- wzrost konkurencyjności regionu.

Służyły one realizacji celu strategicznego określonego w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020. Realizacja wcześniejszych programów wykazuje, iż dzięki dotacjom z budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego oraz wysiłkowi właścicieli coraz więcej obiektów zabytkowych zostaje poddanych pracom remontowym i konserwatorskim, stając się wyróżnikami przestrzennymi w lokalnym krajobrazie.

Aktualny Program swoją strukturą celów i kierunków będzie nawiązywał do Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+ i będzie się skupiać na przedstawieniu aktualnych uwarunkowań prawnych oraz wskazaniu możliwości pozyskania środków mogących się przyczynić do zahamowania procesów degradacji zabytków.

Program został opracowany w celu wdrożenia zapisów Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.) oraz Ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 poz. 1595). Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami na szczeblu gminnym, powiatowym oraz wojewódzkim. Zgodnie z art. 87 ust. 1 wyżej wymienionej ustawy Zarząd Województwa sporządza na okres 4 lat wojewódzki program opieki nad zabytkami. Po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków program przyjmuje Sejmik Województwa. Co dwa lata Zarząd sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Sejmikowi Województwa.

W Programie określono cele główne i cele operacyjne, które odwołują się do celów określonych w Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 – Strategia Przyspieszenia 2030+:

1. Cel główny: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo

Cel operacyjny: Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe

2. Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa

Kierunki działań i działania odpowiadają z kolei zadaniom ustawowym, których obowiązek wypełniania spoczywa na województwie:

Ad. 1.

- Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony

- Edukacja
- Promocja
- Dokumentacja i popularyzacja

Ad. 2.

- Ochrona
- Prace konserwatorskie i restauratorskie
- Dokumentacja i badania

IV. Program Rozwoju Powiatu Bydgoskiego na lata 2017-2023 (uchwała nr 173/XXII/16 Rady powiatu Bydgoskiego z dnia 24 listopada 2016 r.)

Program Rozwoju Powiatu Bydgoskiego to najważniejszy dokument programowy, w oparciu o który samorząd realizuje obowiązek prowadzenia polityki rozwoju lokalnego. Głównym celem strategii jest stworzenie podstaw planu rozwoju powiatu bydgoskiego w okresie 2017–2023. Wskazuje dalekosiężne, ale jednocześnie możliwe do zrealizowania cele rozwojowe, którymi są:

1. Rozwój infrastruktury transportowej
2. Rozwój usług społecznych
3. Rozwój turystyki
4. Wzmocnienie współpracy i działań JST

Realizacja tych zamierzeń ma pomóc zrealizować cel strategiczny, którym jest Przyspieszenie rozwoju społeczno-gospodarczego Powiatu Bydgoskiego.

Jest to dokument pomocny przy realizacji wyznaczonych kierunków rozwoju regionu, dążeniu do osiągnięcia celów w perspektywie długofalowej. W celu wskazania szczegółowych zadań do realizacji ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie oraz źródeł finansowania należy stworzyć właściwe dokumenty wykonawcze.

Konieczność stworzenia nowej strategii wynika przede wszystkim z dostosowania zapisów dokumentu do aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej, do zmian w sytuacji prawnej. Kluczowa jest także zmiana paradygmatu terytorialnej polityki rozwoju wraz z rozpoczęciem nowej perspektywy budżetowej.

Prezentowany dokument jest budowany w oparciu o zaangażowanie społeczności lokalnej, w tym poprzez konsultacje społeczne. Do udziału w spotkaniach zostali zaproszeni przedstawiciele samorządu, przedsiębiorcy oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych. Doświadczenia i wnioski wypracowane podczas konsultacji miały na celu otwarcie dyskusji na temat kierunków rozwoju powiatu bydgoskiego, wytyczenie wizji, celów, a także zaproponowanie konkretnych rozwiązań. Proces tworzenia zapisów strategicznych wsparty był również rzetelnymi analizami oraz sugestiami napływającymi od partnerów społecznych, przedstawicieli władz, a także ekspertów poszczególnych dziedzin społeczno-gospodarczych.

Dzięki zaangażowaniu w proces budowy Strategii rozwoju powiatu bydgoskiego społeczności lokalnej i funkcjonujących w jej granicach podmiotów, dokument ten wyraża interes publiczny postrzegany przede wszystkim z poziomu lokalnego. Problematyka regionu jest rozważana w zakresie spójności z dokumentami strategicznymi wyższego szczebla.

V. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Bydgoskiego na lata 2021- 2024 (uchwała nr 148/XVIII/20 Rady powiatu Bydgoskiego z dnia 4 listopada 2020 r.)

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Bydgoskiego na lata 2021-2024 został opracowany w celu realizacji zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014 poz. 1446 z późn. zm.), która to zobowiązuje samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne do sporządzenia na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

Dokument został opracowany jako pomoc w aktywnym zarządzaniu dziedzictwem kulturowym powiatu. Nacisk został położony na działania o charakterze społecznym i edukacyjnym wśród lokalnej społeczności, co z kolei ma się przełożyć na zachowanie i poprawę środowiska kulturowego.

Szczegółowe cele powiatowego programu opieki nad zabytkami zostały zawarte w art. 87 ust. 2 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i sprowadzają się do znaczącej poprawy stanu zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz utrzymania walorów krajobrazu kulturowego powiatu poprzez różnorodne działania związane z określeniem

warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach powiatu, a także włączenia zabytków w rozwój gospodarczy i społeczny powiatu.

Główne cele i kierunki działań realizowane w ramach Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami:

I. Ochrona krajobrazu kulturowego powiatu

1. Kształtowanie struktur przestrzennych w oparciu o przesłanki historyczne
2. Ochrona charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego powiatu
3. Rozszerzenie zasobu i ochrony środowiska kulturowego powiatu

II. Zarządzanie dziedzictwem kulturowym powiatu

1. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych

III. Promocja walorów dziedzictwa kulturowego powiatu

1. Popularyzacja dziedzictwa kulturowego powiatu
2. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym
3. Promocja dziedzictwa kulturowego

2.4. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

I. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Osielsko (uchwała Nr X/99/2015 Rady Gminy Osielsko z dnia 17 listopada 2015 r.)

Dokument jest podstawą koordynacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, powinien być także podstawą koordynacji wszystkich decyzji i przedsięwzięć realizacyjnych samorządu w zakresie gospodarki przestrzennej gminy. Odgrywa rolę w kształtowaniu struktury funkcjonalno-przestrzennej jako środek informacji o możliwościach i ograniczeniach w odniesieniu do poszczególnych obszarów. Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2003 r. Nr 80 poz.717) podstawowym celem sporządzania Studium jest określenie „polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego”.

Zadaniami Studium są:

- rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z jej dotychczasowym rozwojem,
- sformułowanie optymalnych kierunków rozwoju przestrzennego gminy,
- stworzenie podstawy prawnej do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- promocja rozwoju gminy.

Na terenie gminy wyznaczono cztery strefy ochrony konserwatorskiej:

- **Strefa „A”** - Strefa pełnej ochrony konserwatorskiej, obejmująca obszary szczególnie wartościowe do bezwzględного zachowania. Wszystkie prace powinny być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- **Strefa „B”** - Strefa ochrony konserwatorskiej obejmująca obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru i skali nowej zabudowy.
- **Strefa „C”** - Strefa ochrony ekspozycji. Obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołu zabytkowego, głównie oznacza tereny wyłączone spod zabudowy lub określa jej nieprzekraczalne gabaryty.
- **Strefa „W”** - Strefa ochrony archeologicznej obejmująca rozpoznane i potencjalne obszary występowania stanowisk archeologicznych.

Przedstawiono charakterystykę najważniejszych walorów środowiska kulturowego z terenu gminy z podziałem wg miejscowości oraz określono ww. strefy ochrony konserwatorskiej, a w drugiej części Studium określono główne kierunki działań w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków tj.:

- rewaloryzacja i konserwacja w tym dostosowanie do współczesnych standardów cywilizacyjnych (dot. obiektów sakralnych i zespołów dworsko-parkowych wraz z otoczeniem)
- utrzymanie oraz odtworzenie układu kompozycyjnego i hydrograficznego, uzupełnienie ubytków oraz likwidacja obiektów i funkcji kolizyjnych.

Dla obiektów nie objętych ochroną prawną określono działania, które powinny polegać na:

a) dla zespołów dworsko-parkowych:

- na utrzymaniu jednej własności obejmującej tereny parku i grunty pod dworem oraz sam dwór,
- na przywracaniu (tam gdzie jest to możliwe) jedności władania (własności),
- na odstąpieniu od dalszych parceli,

b) dla obiektów architektury (dworów, obiektów techniki, dawnych szkół, domów mieszkalnych itp.)

- na utrzymaniu istniejącej zabudowy w należyтым stanie technicznym, z dopuszczeniem zmiany funkcji obiektu i podniesieniem standardu wyposażenia techniczno-użytkowego, z zastrzeżeniami dotyczącymi zachowania w maksymalnym stopniu, a tam gdzie jest to możliwe, odtworzeniu historycznej kompozycji obiektu (wysokość, kształt, układ eksponowanych elewacji, kształt dachu, rozmieszczenie, wielkość i proporcje otworów), zewnętrznego detalu architektonicznego, a także dostosowaniu nowej funkcji i nowego programu użytkowego do specyfiki obiektu,
- na zachowaniu, w przypadku remontów, historycznego detalu architektonicznego i wyposażenia wewnątrz (o ile występują),
- na zachowaniu historycznych relacji przestrzennych i obiektów wspomagających (np. zabudowa gospodarcza przy szkołach, zabudowa gospodarcza towarzysząca zabudowie siedliskowej) oraz zieleni towarzyszącej w obrębie działek, na których są zlokalizowane,

c) dla parków:

- na utrzymaniu (a tam gdzie jest to możliwe odtworzeniu) układu kompozycyjnego (ukształtowanie powierzchni, aleje, kompozycje zieleni) i hydrograficznego,
- na pielęgnacji i konserwacji zieleni,
- na uzupełnieniu ubytków i nowych nasadzeniach wyłącznie na podstawie specjalistycznych dokumentacji,
- na sukcesywnej likwidacji funkcji i obiektów kolizyjnych,
- na zachowaniu i konserwacji historycznych elementów małej architektury (np. ogrodzeń, bram, itp.),

d) dla zabudowy gospodarczej:

- na utrzymaniu w należyтым stanie technicznym, z dopuszczeniem zmiany funkcji i podniesieniem standardów wyposażenia,
- na dopuszczeniu likwidacji zużytych technicznie lub grożących katastrofą budowlaną obiektów, z zaleceniem lokalizacji nowej zabudowy, dostosowanej gabarytem i lokalizacją do zabudowy likwidowanej,

e) dla elementów małej architektury (kaplic przydrożnych, gołębników, itp.):

- na ochronie przed dewastacją i bieżących pracach konserwacyjnych, z maksymalnym zachowaniem pierwotnego wyrazu architektonicznego,

f) dla cmentarzy przykościelnych i cmentarzy położonych poza obszarami zabudowy wsi:

- na zakazie lokalizacji obiektów i urządzeń kolidujących z pierwotną funkcją,
- na ochronie zachowanych elementów, uporządkowaniu i podkreśleniu symboliki miejsca, poprzez utrzymanie bądź uczytelnienie zachowanego układu alejek, kwater, ochronę nagrobków, krzyży, zachowanego drzewostanu, likwidację samosiejek, wyłącznie na podstawie specjalistycznego opracowania.

g) na obszarach koncentracji stanowisk archeologicznych nie posiadających własnej formy krajobrazowej występuje konieczność wykonania archeologicznych badań wykopaliskowych poprzedzających procesy inwestycyjne. Wiąże się to z obowiązkiem wyprzedzającego zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o przystąpieniu do przygotowań inwestycji.

II. Strategia rozwoju gminy Osielsko do roku 2020+ (uchwała nr II/6/2016 Rady Gminy w Osielsku z dnia 22 marca 2016 r.)

Strategia rozwoju gminy Osielsko jest pierwszym tego typu dokumentem ujmującym główne cele uwarunkowania rozwoju gminy w horyzoncie czasowym do 2020 r. Jest to podstawowy dokument planistyczny określający obszary priorytetowe oraz zadania, których realizacja ma przyczynić się do zrównoważonego rozwoju gminy i osiągnięcia jej pożądanego stanu.

Ogólny kierunek rozwoju gminy został ujęty w misji, którą można sformułować następująco:

Gmina Osielsko zapewnia mieszkańcom warunki życia i zaspokaja potrzeby wspólnoty na odpowiednio wysokim poziomie.

Wizja natomiast stanowi jeden z podstawowych elementów wpływających na kierunek rozwoju lokalnego na danym terenie. Określenie pożądanego wizerunku gminy Osielsko

w perspektywie czasowej jest podstawą do sformułowania celów rozwojowych i priorytetów mających za zadanie realizację wizji. W związku z powyższym wizję gminy Osielsko określono jako:

Harmonijny i intensywny rozwój gminy Osielsko, przyjaznej dla mieszkańców i środowiska, budującej aktywne społeczeństwo obywatelskie i dbającej o rozwój następnych pokoleń.

Realizacji misji sprzyjać ma określenie celu głównego jakim jest: *Dynamiczny rozwój gminy Osielsko z wykorzystaniem istniejącego potencjału społeczno-gospodarczego, z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju oraz trzech celów szczegółowych: Ład przestrzenny i środowisko – Społeczeństwo – Gospodarka.* Wyznaczonym trzem celom szczegółowym przyporządkowano priorytety.

Do zakresu dziedzictwa kulturowego nawiązuje w największym stopniu **Priorytet 8. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią** w ramach pierwszego celu szczegółowego **Ład przestrzenny i środowisko:**

Priorytet zakłada uporządkowanie przestrzeni gminy poprzez opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jako największego obszaru gminy. W związku z rozwojem gminy istotna jest prawidłowa realizacja działań w zakresie gospodarki przestrzennej, w szczególności ochrony terenów zieleni, ochrony wód podziemnych i powierzchniowych, ochrony krajobrazu oraz ochrony walorów środowiskowych i kulturowych, itp.

III. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego na obszarze Gminy Osielsko

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego (M.P.Z.P.) stanowi podstawę planowania przestrzennego w gminie Osielsko. Ustanawia przepisy powszechnie obowiązujące, będące podstawą wydawania decyzji administracyjnych. **W poniższym wykazie ujęto jedynie te MPZP, które zawierają ustalenia związane z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego:**

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego osiedla mieszkaniowego w Niemczu „Niemcz II”, uchwalony Uchwałą Nr I/11/97 Rady Gminy Osielsko z dnia 14 marca

1997 roku, opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Bydgoskiego Nr 17, poz. 86 z 12 maja 1997 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów osiedla mieszkaniowego w Niemczu „Niemcz I”, uchwalony Uchwałą Rady Gminy Nr II/20/97 z dnia 25 kwietnia 1997 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Bydgoskiego Nr 25 poz. 127 z dnia 30 czerwca 1997 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowo-usługowej w Osielsku, uchwalony Uchwałą Rady Gminy Nr V/60/99 z dnia 18 sierpnia 1999 r. opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko - Pomorskiego Nr 84 poz.977 z dnia 1 grudnia 1999 r. (Osielsko II). Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne oraz konieczność uzgadniania projektów budowlanych obiektów znajdujących się na terenie stref ochrony konserwatorskiej i archeologicznej ze służbami ochrony zabytków.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu przeznaczonego pod nadawczy ośrodek radiowo-telewizyjny obejmujący obszar działek nr 264 i 265 w Osielsku – uchwała Nr VI/65/2000 Rady Gminy Osielsko z dnia 15 grudnia 2000 r. opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 2, poz. 9 z dnia 24 stycznia 2001 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu mieszkaniowego i usługowo-produkcyjnego na działkach 96/4, 98/3 i 100 w Osielsku, uchwalony uchwałą RG Osielsko z dnia 27 kwietnia 2001 r. Nr II/20/2001 opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 49, poz. 1051 z 3 sierpnia 2001 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne oraz zasady postępowania przy pracach ziemnych na terenie strefy archeologicznej “W”.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu mieszkaniowego z dopuszczeniem nieuciążliwej działalności usługowo-produkcyjnej na działkach 803/1 i 803/2 w Osielsku, uchwalony uchwałą RG Osielsko z dnia 27 kwietnia 2001r.

Nr II/21/2001 opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 49, poz. 1052 z 3 sierpnia 2001 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne oraz zasady postępowania przy pracach ziemnych na terenie strefy archeologicznej "W".

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu mieszkaniowego z dopuszczeniem nieuciążliwej działalności usługowo-produkcyjnej na działkach 71/4, 71/5, 71/6 w Niwach gm. Osielsko, uchwalony uchwałą RG Osielsko z dnia 27 kwietnia 2001r. Nr II/22/2001 opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 49, poz. 1053 z 3 sierpnia 2001 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne oraz zasad postępowania przy pracach ziemnych na terenie strefy archeologicznej "W".
- Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie działek 272/5, 272/7, 272/8, 273/6, 278/4, 278/5 i 278/7 w Żołędowie gm. Osielsko, uchwalone uchwałą RG Osielsko z dnia 27 kwietnia 2001r. Nr II/23/2001 opublikowane w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko Pomorskiego Nr 49, poz. 1054 z 3 sierpnia 2001 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działek nr 787 i 788 w Osielsku - gm. Osielsko, uchwalony Uchwałą Rady Gminy w Osielsku Nr I/9/2003 z dnia 28 lutego 2003 r. opublikowany w Dz. Urz. Woj. Kujawsko – Pomorskiego Nr 109, poz. 1526 z dnia 1 października 2003 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego trasy przebiegu gazociągu wysokiego ciśnienia przez obszar Gminy Osielsko uchwalony Uchwałą Nr VIII/90/2003 Rady Gminy Osielsko z dnia 29 grudnia 2003 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Kujawsko-Pomorskiego Nr 78, poz. 1325 z 2004 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów mieszkalnictwa i usług OSIELSKO III uchwalony Uchwałą Rady Gminy Osielsko Nr I/15/2009 z dnia 27 lutego 2009 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Kujawsko – Pomorskiego Nr 73, poz. 1353 z 15 lipca 2009 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty

archeologiczne oraz zasad postępowania przy pracach ziemnych na terenie strefy archeologicznej “W”.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów mieszkalnictwa i usług Osielsko – Niemcz, uchwalony Uchwałą Nr V/63/2015 Rady Gminy Osielsko z dnia 16 czerwca 2015 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Kujawsko-Pomorskiego poz. 2133 z dnia 03.07.2015 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne oraz zasady postępowania przy pracach ziemnych na terenie strefy archeologicznej “W”.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu w rejonie ulic Smukalskiej i Tadeusza Kościuszki w Niemczu, gmina Osielsko uchwalony Uchwałą nr VIII/98/2016 Rady Gminy Osielsko z dnia 21 grudnia 2016 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego R. 2017. Poz. 99 z dnia 05.01.2017. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne oraz zasady postępowania przy pracach ziemnych na terenie strefy archeologicznej “W”.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu obejmującego części działek nr 22329, 22328, 22327, 22323, 22322, 22321 położonych w Osielsku oraz działek nr 22320, 22319, 22318, 22303, 22317, 22302, 22301/1, 22300/1, 41/1, 109/6, 109/5, 80, 81 położonych w Jarużynie uchwalony Uchwałą nr VIII/99/2016 Rady Gminy Osielsko z dnia 21 grudnia 2016, opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego R 2016 Poz. 4947 z dnia 29.12.2016. Plan miejscowy zawiera ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w oparciu o wytyczne konserwatorskie uwzględniając wnioski konserwatora dotyczące regulacji planistycznych.
- Zmiana części miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru Gminy Osielsko położonego wzdłuż drogi Bydgoszcz-Gdańsk. (cz. I) Uchwała nr VIII/100/2016 Rady Gminy z dnia 21 grudnia 2016 r., opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego R.2016 Poz. 4948 z dnia 29.12.2016. Plan miejscowy zawiera ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w oparciu o wytyczne konserwatorskie uwzględniając wnioski konserwatora dotyczące regulacji planistycznych.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów mieszkalnictwa i usług w Niwach Uchwała Nr IV/32/2018 Rady Gminy Osielsko z dnia 16 kwietnia 2018 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego R.2018. Poz. 2662 z dnia 08.05.2018. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia podczas prac ziemnych na obiekty archeologiczne.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych przy ulicy Księdza Henryka Mrossa w Niemczu, gmina Osielsko. Uchwała Nr V/47/2018 Rady Gminy Osielsko z dnia 5 czerwca 2018 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego R.2018 Poz. 3120 z dnia 12.06.2018. Plan miejscowy zawiera ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w oparciu o wytyczne konserwatorskie uwzględniając wnioski konserwatora dotyczące regulacji planistycznych.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych przy ulicy Bocianiej w Jaruzynie, gmina Osielsko. Uchwała Nr V/62/2019 r. z dnia 18.06.2019 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 02.07.2019 r. Poz. 3701. Plan miejscowy zawiera ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w oparciu o wytyczne konserwatorskie uwzględniając wnioski konserwatora dotyczące regulacji planistycznych.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w Maksymilianowie, gmina Osielsko – „Maksymilianowo I” - Uchwała Nr VII/56/2020 Rady Gminy Osielsko z dnia 15 września 2020 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego Poz. 4446 z 23.09.2020 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne oraz zasady postępowania przy pracach ziemnych na terenie strefy archeologicznej “W” oraz zasady dot. nieczynnego cmentarza ewangelickiego.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu działki nr 580/6 w Osielsku, gmina Osielsko - Uchwała Nr VII/57/2020 Rady Gminy Osielsko z dnia 15 września 2020 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego Poz. 4447 z 23.09.2020 r. Plan miejscowy zawiera ustalenia dotyczące zasad ochrony

dziedzictwa kulturowego i zabytków w oparciu o wytyczne konserwatorskie uwzględniając wnioski konserwatora dotyczące regulacji planistycznych.

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu pomiędzy ulicami Koperkową i Chabrową w Osielsku, gmina Osielsko - Uchwała Nr VII/58/2020 Rady Gminy Osielsko z dnia 15 września 2020 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego Poz. 4448 z 23.09.2020 r. Plan zawiera zapisy dot. działania na wypadek natrafienia na obiekty archeologiczne oraz zasady postępowania przy pracach ziemnych na terenie strefy archeologicznej "W".
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych przy ulicy Ostromeckiej w Niwach, gmina Osielsko - Uchwała Nr VII/59/2020 Rady Gminy Osielsko z dnia 15 września 2020 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego Poz. 4449 z 23.09.2020 r. Plan miejscowy zawiera ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w oparciu o wytyczne konserwatorskie uwzględniając wnioski konserwatora dotyczące regulacji planistycznych.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w części miejscowości Wilcze, gmina Osielsko- Uchwała Nr VII/60/2020 Rady Gminy Osielsko z dnia 15 września 2020 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego Poz. 4450 z 23.09.2020. Plan miejscowy zawiera ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w oparciu o wytyczne konserwatorskie uwzględniając wnioski konserwatora dotyczące regulacji planistycznych.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w Maksymilianowie, gmina Osielsko – „Maksymilianowo II” - Uchwała Nr II/26/2021 Rady Gminy Osielsko z dnia 16 lutego 2021 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego Poz. 1031 z dnia 3 marca 2021 (obowiązujący od 18.03.2021 r.). Plan zawiera zapisy dot. obiektów znajdujących się w strefie ochrony konserwatorskiej "B".

W M.P.Z.P. zawarte są zapisy m.in. z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Główną uwagę poświęcono występującym na

wskazanych obszarach stanowiskom archeologicznym i konieczności uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich planowanych inwestycji oraz wymóg sprawowania nadzoru archeologicznego.

VI. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Osielsko został opracowany w czerwcu 2005 r. Obecnie trwają prace nad aktualizacją dokumentu.

3. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY OSIELSKO

3.1. Zarys historii obszaru gminy¹

OSIELSKO

Pierwsze informacje na temat Osielska związane są z funkcjonowaniem na tych terenach szlaku bursztynowego. Pierwsze wzmianki pisane na temat Osielska datuje się z kolei na rok

¹Opracowano na podstawie:

Plan Odnowy Miejscowości Bożenkowo na lata 2009-2016, <http://bip.osielsko.pl/artykul/862/10008/plany> [dostęp: wrzesień 2021]

Plan Odnowy Miejscowości Jarużyn na lata 2009-2016, <http://bip.osielsko.pl/artykul/862/10008/plany> [dostęp: wrzesień 2021]

Plan Odnowy Miejscowości Maksymilianowo na lata 2009-2016, <http://bip.osielsko.pl/artykul/862/10008/plany> [dostęp: wrzesień 2021]

Plan Odnowy Miejscowości Niemcz na lata 2009-2016, <http://bip.osielsko.pl/artykul/862/10008/plany> [dostęp: wrzesień 2021]

Plan Odnowy Miejscowości Niwy na lata 2017-2025, <http://bip.osielsko.pl/artykul/862/10008/plany> [dostęp: wrzesień 2021]

Plan Odnowy Miejscowości Osielsko na lata 2014-2021, <http://bip.osielsko.pl/artykul/862/10008/plany> [dostęp: wrzesień 2021]

Plan Odnowy Miejscowości Żołędowo na lata 2017-2025, <http://bip.osielsko.pl/artykul/862/10008/plany> [dostęp: wrzesień 2021]

Ks. Sylwester Bąk, Dzieje parafii pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Osielsku, Kraków 2003

Zabytki Architektury i budownictwa w Polsce, Województwo bydgoskie, 1992

Katalog zabytków sztuki w Polsce, Bydgoszcz i okolice, Warszawa 1977

Karty ewidencyjne zabytków nieruchomych, Archiwum WUOZ w Bydgoszczy

1065. W źródłach historycznych pojawiają się również inne nazwy miejscowości: Oselsco (1250 r.), Osielsk (niem. XIX - pocz. XX w.), Öseln (niem. 1940 - 1945). Przypuszcza się, że początkowo Osielsko podlegało klasztorowi w Mogilnie, wchodząc w skład diecezji włocławskiej. Za czasów panowania Bolesława Krzywoustego w 1113 roku zostało włączone do państwa polskiego, a z połowy XII w. pojawia się wzmianka o zamku w Osielsku. Pierwsza parafia w Osielsku powstała ok. 1200 roku (część źródeł podaje także 1250 r.) z inicjatywy biskupów włocławskich. W roku 1250 majątki osielskie, będące w posiadaniu biskupów zostają zwolnione od świadczeń i ciężarów prawa polskiego na mocy decyzji podjętej przez księcia kujawskiego i łęczyckiego Kazimierza Kondratowica. Biskup włocławski Uchoński w roku 1562 przekazuje Osielsko opatowi oliwskiemu – biskupowi Geskanowi, który włada majątkiem aż do śmierci. W 1576 roku Osielsko ponownie przechodzi na własność kapituły włocławskiej. Biskupstwo sprawowało władzę nad ziemiami Osielska aż do I rozbioru Polski. W roku 1583, dwa łany ziemi należały do sołtysa, cały obszar wsi natomiast miał powierzchnię 10 łanów. Od roku 1772 tereny gminy znajdowały się pod zaborem pruskim, a następnie w latach 1807-1814 w granicach Księstwa Warszawskiego, a od 1815 roku przynależało do Wielkiego Księstwa Poznańskiego (od 1848 r. - Prowincja Poznańska). Pod koniec XIX wieku w istniejących ówczesnie w Osielsku 84 domach, zamieszkiwało 234 protestantów i 392 katolików. Po I wojnie światowej na mocy Traktatu Wersalskiego Osielsko administracyjnie przynależało do Prowincji Poznańskiej, a w czasie II wojny światowej podlegało pod niemieckiokręg Gdańsk-Prusy Zachodnie.

Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Osielsku:

Pierwsza wzmianka o kościele na terenie Osielska sięga 1435 roku, natomiast pierwsza informacja w źródłach na temat obecnego wezwania pochodzi z roku 1527. Pierwszym wybudowanym kościołem był kościół drewniany. Na jego miejscu w 1687 roku powstał drugi kościół, również drewniany, konsekrowany w 1745 roku. W 1842 roku kościół drewniany został rozebrany, a na jego miejscu z inicjatywy ks. proboszcza Wojciecha Gąsiorowskiego w 1844 roku wybudowano nową murowaną świątynię, konsekrowaną w roku 1876. W 1850 roku wybudowano dzwonnice obok kościoła, która została rozebrana w 1902 roku. W tym samym roku kościół doczekał się rozbudowy z inicjatywy księdza F. Jaruszewskiego wzbogacając się o

wieżę, dwie duże kaplice boczne, powiększoną kruchtę i zakrystię. W roku 1982 dobudowano drugą zakrystię wzorując się na pierwowzorze. W kolejnych latach kościół doczekał się wielu renowacji.

BOŻENKOWO

Bożenkowo obejmuje teren dawnych wsi Borzenkowo (Hammersmühle), Łącznica, Młyńsk, Ostrowo, Woliniec, Bożenkowo II oraz Zdroje w południowej części sołectwa. W XIX w. wykształciły się majątki w samym Bożenkowie i części zwanej Młynek (Młynki). W 1926 r. oba należały do obszaru gminnego i liczyły po około 150 ha gruntów. Majątek w Borzenkowie należał do Grabskiej, a Młynka do Kazimierza Krajewskiego. Funkcjonujące na tut. terenie folwarki główną swoją produkcję opierały na hodowli trzody chlewnej oraz bydła.

Na potrzeby lokalnej ludności, na terenie obecnej wsi funkcjonował do ok. 1960 r. niewielki młyn – murowany, wystawiony w 1911 r., prawdopodobnie w miejscu wcześniejszego, związanego z folwarkiem w Borzenkowie. Do II wojny światowej czynna była także kuźnia zbudowana w 1923 r., a później przerobiona na dom mieszkalny. Ponadto, folwark w Łącznicy dysponował własną cegielnią.

Od 2 lipca 1934 roku Bożenkowo na mocy Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych przynależy w podziale administracyjnym do gminy Osielsko. W owych czasach gmina znajdowała się w granicach powiatu bydgoskiego w ówczesnym województwie poznańskim. We wspomnianym dokumencie wymieniana jest jako Borzenkowo. Dopiero po II wojnie światowej w dokumentach, w tym między innymi w nowych spisach nazw miejscowości w Polsce sporządzanych przez urzędy, widnieje już jako Bożenkowo. Po roku 1954 Bożenkowo należało do Gromadzkiej Rady Narodowej w Żołędowie. Kolejna reforma administracyjna z roku 1972 włącza Bożenkowo w granice administracyjne utworzonej Gminy Osielsko.

NIWY-WILCZE

Po raz pierwszy osada wzmiankowana jest w 1354 r. Już w XIV w. wybudowano we wsi kościół, który przetrwał do ok. poł. XVII w. Zniszczonego w czasie wojen szwedzkich kościoła już nie odbudowano. W XVIII w. we wsi znajdował się folwark, mleczarnia i młyn wodny. W dokumentach z XVIII i XIX wieku miejscowość występowała pod różnymi nazwami - Niwy

(wzmianka z 1758 roku) i Niwie (wzmianka z 1860 roku). Była ona wówczas należącą do dominium w Jastrzębiu (własność rodziny Karłowskich) posiadłością ziemską o powierzchni około 500 hektarów. Kolejnymi wymienianymi właścicielami Niw byli: Gilczyński (1799 r.), August Freytag (1855 r.), Göting (1891 r.), Joest (1904 r.).

W okresie międzywojennym we wsi znajdowały się 4 majątki ziemskie: Hermana Doogsa (128 ha z dochodem katastralnym 498 marek), Gminy Kościelnej (182 ha, z dochodem katastralnym 2064 marki), Augusta Kanenberga (128 ha z dochodem 391 marek) i Władysława Adama Józefa Łukowicza (ur. w 1894 r.)

W latach 1907-1908 w wyniku rozparcelowania około 200 hektarów ziemi wydzielono 17 nowych gospodarstw, na których osiedlano Niemców. Niektóre z nich zostały później wykupione przez Polaków, w latach 1922-1927.

Od 2 lipca 1934 roku Niwy na mocy Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych oraz po roku 1972 po kolejnej reformie administracyjnej przynależą w podziale administracyjnym do gminy Osielsko. Po roku 1954 Niwy i Wilcze znajdowały się w obrębie Gromadzkiej Rady Narodowej w Osielsku.

JARUŻYN

Najstarsze wzmianki o Jaruzynie pochodzą z 1293 roku, czyli jeszcze z czasów kasztelanii wyszogrodzkiej. Już wtedy wieś należała do proboszcza wyszogrodzkiego. Po założeniu Fordonu Jaruzyn zwany Jezurzynem stanowił uposażenie probostwa fordońskiego. Jeszcze według spisu z 1860 roku był własnością probostwa fordońskiego i dzielił się na majątek z wsią (Jaruzyn Górny), folwark (Jaruzyn Dolny) i Kolonię Jaruzyn. Taki podział na 3 części utrzymał się jeszcze w latach 80. XIX w. W 1984 roku powstała nowa, samodzielna parafia Strzelce Górne, w skład której wchodzi również Jaruzyn.

Od 2 lipca 1934 roku Jaruzyn na mocy Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych przynależą w podziale administracyjnym do gminy Osielsko. Po roku 1954 Jaruzyn znajdował się w obrębie Gromadzkiej Rady Narodowej Fordon-wieś. Kolejna reforma administracyjna z roku 1972 włącza ponownie miejscowość w granice administracyjne utworzonej Gminy Osielsko. Funkcjonujące kiedyś i powszechnie używane przez mieszkańców miejscowości dwie odrębne nazwy jednostek adresowych miejscowości – Jaruzyn i Jaruzyn Kolonia okazały się nie

mieć potwierdzenia w dokumentach administracyjnych. W związku z tym aby uporządkować sprawę nazewnictwa, roku 2008 w ramach zmian w planach zagospodarowania przestrzennego nazwę miejscowości ujednolicono (Jaruzyn), a główną ulicę dotychczasowego Jaruzyna Kolonii nazwano Kolonia. Z początkiem 2009 roku powierzchnia sołectwa Jaruzyn uszczupliła się o 2,41 ha, które zostały przekazane miastu Bydgoszcz na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 lipca 2008 r. Od 1984 roku Jaruzyn przynależy do parafii w Strzelcach Górnych, natomiast wcześniej należał do parafii w Fordonie. W 1910 roku w Jaruzynie wzniesiono budynek, w którym obecnie funkcjonuje świetlica, a wcześniej szkoła podstawowa (do końca lat sześćdziesiątych XX wieku).

MAKSYMILANOWO

„Żołędowszczyzna” – tak w wykazie dóbr Moszczeńskich określane były tereny dzisiejszego Maksymilianowa, który stanowił niewielki przysiółek wśród lasów. W przeszłości Maksymilianowo określano jako Maxthal, a w dokumentach z 1823 roku (wykazy szkolne) widnieje nazwa Maximilianowi Colonia jako własność Żołędowskich. Informacje o jego lokalizacji można również znaleźć na mapie z 1859 roku zawartej w „Kartach dawnej Polski z przyległymi okolicami”.

Maksymilianowo swój rozwój zawdzięcza budowie kolei, która przypada na połowę XIX wieku. W tym czasie w Maksymilianowie przeprowadzono parcelację. Osiedlać zaczęli się tam wtedy kolejarze i wieś stała się ważną stacją rozrządową. W Maksymilianowie powstaje 16 gospodarstw zamieszkałych przez 79 osób – głównie ewangelików (70 osób). Pozostałą ludność stanowili katolicy. W roku 1860 istniało już 29 gospodarstw, zamieszkiwanych głównie przez pracowników kolei pochodzenia niemieckiego, w przeważającej większości wyznania ewangelickiego – 159 osób (39 katolików). W latach 20. XX wieku na terenie Maksymilianowa powstał dworzec PKP. Na budynku przy ulicy Głównej w Maksymilianowie znajduje się tablica upamiętniająca wydarzenia z 1945 roku. W dniach 27-30 stycznia w miejscowości znajdowało się stanowisko dowodzenia dowódcy armii wojska polskiego generała dywizji Stanisława Popławskiego, w związku z ówczesnymi przygotowaniem do przełamania wału pomorskiego.

Czasy po II wojnie światowej to dla Maksymilianowa głównie dzieje związane z działalnością PKP i znaczeniem miejscowości jako wsi robotniczej.

Maksymilianowo to stacja węzłowa, do której od południa dochodzą dwutorowe linie z Bydgoszczy – zbudowana w latach 20. XX wieku "obwodnica towarowa", prowadząca z kierunku Bydgoszczy Wschodu oraz istniejące od XIX wieku połączenie ze stacji Bydgoszcz Główna, prowadzące dalej w kierunku Tczewa. Rozpoczyna się tu także zbudowany w latach 30. XX wieku północny odcinek starej "Węglówki", biegnący w kierunku Wierzchucina.

ŻOŁĘDOWO

Pierwsze informacje dostępne na temat Żołędowa pochodzą z XIII wieku, gdzie określana jest jako Zolandowo, Zolendaowo bądź z niemieckiego Falkenburg. W tym czasie wieś była własnością prywatną (rycerską). Dobra żołędowskie należały w 1583 r. do Wojciecha Żołędowskiego herbu Rawicz, następnie do jednej z córek – Elżbiety. Mężem Elżbiety był Andrzej Moszczeński. W ten sposób Żołędowo stało się dziedzictwem rodu Moszczeńskich. Mężem drugiej córki – Małgorzaty – został Jerzy Kurnatowski herbu Łodzia. Miał z nią dwóch synów, Dobrogosta i Stanisława. W 1647 r. Stanisław Moszczeński, miecznik inowrocławski kupił od Zofii z Sierskich, żony Adama Rynarzewskiego, spadkobierczyni Jana Żołędowskiego część wsi Żołędowo. W końcu XIX w. wieś została sprzedana niemieckiej rodzinie von Kleist. Żołędowo w końcu XIX w. było wsią dworską. Jeszcze przed uchwaleniem ustawy kolonizacyjnej przez rząd pruski, na obszarze Żołędowa założono pierwszą kolonię niemiecką. Rząd pruski wykupił te dobra od wspomnianego von Kleista.

Pierwsze informacje o funkcjonującej w Żołędomie parafii pochodzą z 1582 roku. W późniejszym czasie wcielono ją do parafii w Osielsku, a od roku 1836 parafia w Żołędomie ponownie działała jako odrębna jednostka. W roku 1715 na terenie miejscowości powstaje drewniany kościół wzniesiony z inicjatywy hrabiego Moszczeńskiego. W kościele pod prezbiterium zlokalizowane są krypty grobowe, gdzie spoczywają między innymi, Franciszek hrabia Moszczeński herbu Nałęcz, kapelan rodziny Moszczeńskich, Franciszkanin Paweł Chodakowski. W I połowie XIX wieku na terenie dzisiejszego sołectwa, w dawnym Jastrzębie, powstaje pałac przebudowany następnie w roku 1877. W latach 20-tych XX wieku parafia liczyła

sobie 1068 wiernych wyznania katolickiego. Obok kościoła wybudowano kaplicę grobową Moszczeńskich.

NIEMCZ

Niemcz to miejscowość na terenie dzisiejszej Gminy Osielsko, która w przekazach historycznych występuje pod różnymi nazwami. Znane są takie jej określenia jak: Nemche (1250 r.), Niemcze (1583 r.), Nimtsch (1818 r.). W roku 1250 osada zostaje nadana biskupom wrocławskim. W roku 1525, mieszkańców wsi, z obowiązku udziału w wyprawach wojennych zwalnia syn Konrada Mazowieckiego – Kazimierz, książę kujawski i łęczycki. Zamieszkujący tereny dawnego Niemcza mogli również wznosić na własny użytek budowle z kamienia i cegły. W zamian za przywilej osadnicy musieli wypełniać szereg innych obowiązków na nich nałożonych, w tym między innymi zobowiązani byli do naprawy zamków w Wyszogrodzie i Bydgoszczy, wykonania przekopu i udostępniania dwóch izb. Od 1579 roku posiadłości Niemcza o powierzchni 9 łanów były w posiadaniu kapituły wrocławskiej. Następnie od 1609 roku miejscowością władali szlachcic Paweł Koszucki, od końca XVII wieku Mikołaj Ślepowroński, a w roku 1751 majątkiem administrował Paweł Łaski. W roku 1772 ponownie majątek przechodzi w ręce biskupów wrocławskich. Kolejni wymieniani właściciele posiadłości to: A. Schallem, Carl Viedenz oraz Domschat, który w roku 1904 podzielił majątek w wyniku czego zabudowania gospodarcze i mieszkalne nabył Lonzer, a pozostałe grunty podzielone przez Komisję Kolonizacyjną Aleksander Decowski. W czasie II wojny światowej gospodarstwa zasiedlali Niemcy kosztem Polaków, którzy przeszli na gorsze gospodarstwa lub opuścili miejscowość. W przeszłości tereny Niemcza funkcjonowały jako: Niemcz Wieś, Niemcz Mały i Niemcz Kolonia. W roku 1977 obszar o powierzchni 2.051,59 ha został wcielony w granice administracyjne Bydgoszczy. Dodatkowo w latach 80. XX wieku rozważano w planach wykorzystania terenów sołectwa jako rezerwy pod możliwość rozbudowy Bydgoszczy.

NOWY MOSTEK

Informacje o miejscowości Nowy Mostek (niem. Neubruck) pojawiają się przy okazji wiadomości o parafii w Żołędowie. Pierwsze wzmianki o parafii pochodzą z 1582 roku. Pod koniec XVIII wieku przyłączono ją do parafii osielskiej, ale już w 1836 roku wznowiono jej

samodzielność. Do parafii należały miejscowości: Żołędowo z Jastrzębiem, Bożenkowo, Dąbrowa, Jagodowo, Linówek, Łącznica, Maksymilianowo, Młynki, Nekla, Zdroje oraz Nowy Mostek. Wzmianki o miejscowości padają także w przypadku kształtowania się szkolnictwa w Żołędowie, gdzie w I poł. XIX w. wymienia m.in. Nowy Mostek, jako płatnika podatku na rzecz szkoły.

STRZELCE LEŚNE

Informacje o osadzie pochodzą głównie ze spisów podatkowych, m.in. na rzecz szkoły w Żołędowie, na którą to, w 2 ćw. XIX wieku podatki odprowadzać musiała także osada Strzelce Leśne (w ilości 15 srebrnych groszy, co było jedną z najmniejszych kwot).

CZARNÓWCZYN

Swoją historią Osielsko, jako siedziba gminy, sięga już XI w., przy czym jego ówczesna nazwa brzmiała Osielsk. Będąc tzw. wsią kościelną prawdopodobnie w 1065 roku zostało nadane klasztorowi w Mogilnie. Około 1250 roku została założona parafia. W około 1583 roku w jej skład wchodziły wsie Czarnówka (Czarnówczyn), Niemcz i Smukała.

JAGODOWO

Pierwsza wiadomość o parafii w Żołędowie pochodzi z 1582 roku. Pod koniec XVIII wieku przyłączono ją do parafii osielskiej, ale już w 1836 roku wznowiono jej samodzielność. Do parafii należały miejscowości: Żołędowo z Jastrzębiem, Bożenkowo, Dąbrowa, Jagodowo, Linówek, Łącznica, Maksymilianowo, Młynki, Nekla, Nowy Mostek, Zdroje.

3.2. Krajobraz kulturowy

Gmina Osielsko jest gminą wiejską, jednak jej usytuowanie w sąsiedztwie Bydgoszczy wpływa na jej charakter, który można zaliczyć do typowych gmin podmiejskich z wykształconą siecią osadniczą. Sąsiedztwo największego ośrodka miejskiego województwa kujawsko-pomorskiego przyczynia się do dodatniego przyrostu naturalnego na terenie gminy, czego

przyczyną jest intensywny rozwój budownictwa mieszkaniowego w pobliżu głównych ciągów komunikacyjnych, szczególnie na terenie Osielska i Niemcza.

Pod względem struktury funkcjonalno-przestrzennej gminę można podzielić na trzy części:

- zachodnią - o charakterze leśnym
- centralnym - silnie zurbanizowaną
- wschodnią - zróżnicowaną, wielofunkcyjną

Sieć osadnicza liczy 12 miejscowości skupionych w 7 sołectwach. Obejmuje zarówno zwartą zabudowę starych części miejscowości jak i położone w ich sąsiedztwie nowoczesne, duże osiedla mieszkaniowe, lekko oddalone od centralnych części miejscowości. Największymi ośrodkami na terenie gminy jest Osielsko, Niemcz, Maksymilianowo i Żołędowo charakteryzujące się dużą powierzchnią oraz zróżnicowaną strukturą funkcjonalną. Dominującym typem zabudowy na terenie gminy jest wielodrożnica (np. Żołędowo) oraz szeregówka (Maksymilianowo). Obecnie pierwotny układ zabudowy jest nieczytelny przez intensywną, dominującą i przeskalowaną zabudowę jednorodziną, niewpisującą się w typowy, wiejski charakter.

Pierwsze wzmianki z terenu dzisiejszej gminy Osielsko pochodzą z XIII w. i dotyczą wsi Żołędowo. Pomimo dość długiej historii, gmina Osielsko nie posiada dużej liczby zabytków o szczególnej wartości ponadlokalnej. Największe znaczenie historyczno-kulturowe ma zespół dworsko-parkowy w Żołędowie oraz zespół kościelny w Żołędowie, a także zespół kościelny w Osielsku.

Na zespół dworsko-parkowy w Żołędowie składa się murowany budynek dawnego dworu o cechach eklektycznych z dwoma wysokimi alkierzami oraz spichlerz oraz pozostałości dawnego parku z dwoma pomnikowymi dębami. Drugi z zespołów reprezentowany jest przez drewniany kościół z początku XVIII w., grobowiec oraz cmentarz przykościelny. Kościół w Osielsku został wzniesiony w latach 40. XIX w. i rozbudowany na pocz. XX w. W jego sąsiedztwie znajduje się neogotycka kaplica oraz plebania wchodząca w skład dawnego folwarku. Pierwotnie znajdowały się tutaj również dwa spichlerze, magazyn, stodoła i budynki inwentarskie.

Na krajobraz kulturowy gminy Osielsko składają się także obiekty zlokalizowane w pozostałych miejscowości i są to m.in. murowane kapliczki, murowane domy pochodzące z przełomu XIX i XX w. oraz z 1. poł. XX w., a także budynki gospodarskiej i użyteczności publicznej - szkoły z 1910 r. w Jaruzynie oraz z 1912 r. w Niemczu, dworzec PKP w Maksymilianowie, kuźnia i młyn w Bożenkowie.

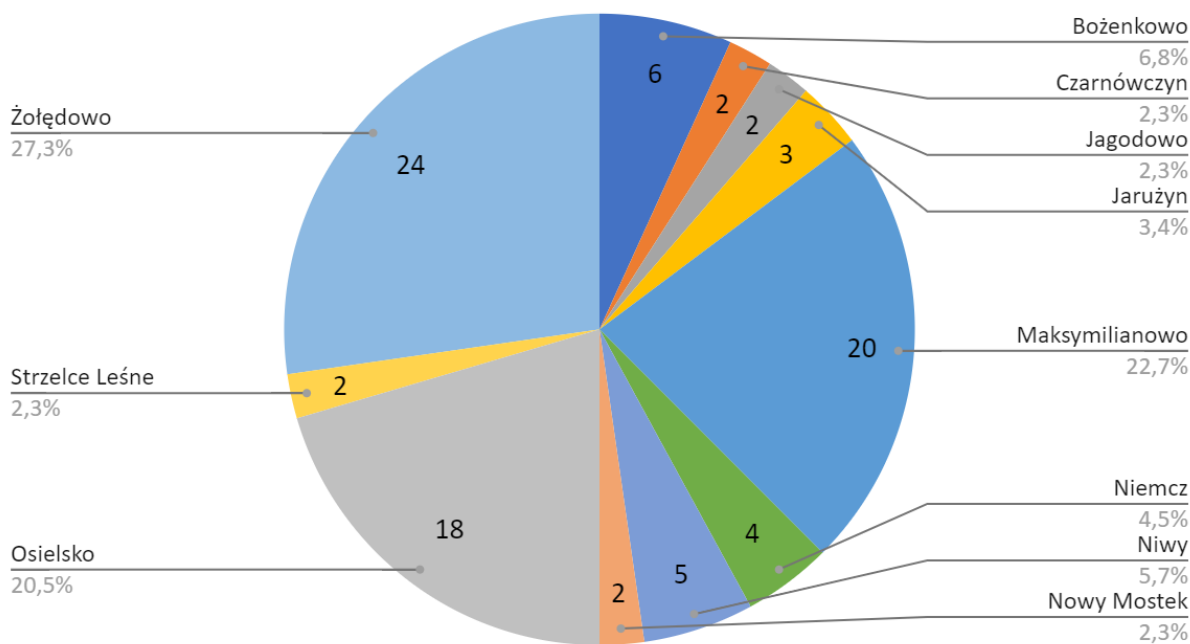
Ważnym elementem krajobrazu kulturowego Gminy Osielsko są cmentarze ewangelickie, których obecny stan w znacznej większości wymaga prac porządkowych i konserwatorskich. Obiekty te stanowią symbol wielokulturowości tych ziem.

3.3. Zabytki nieruchome

Na terenie gminy Osielsko do rejestru zabytków wpisano 5 obiektów, na które składają się dwa zespoły sakralne oraz jeden zespół dworski. Ich wykaz znajduje się w osobnym punkcie.

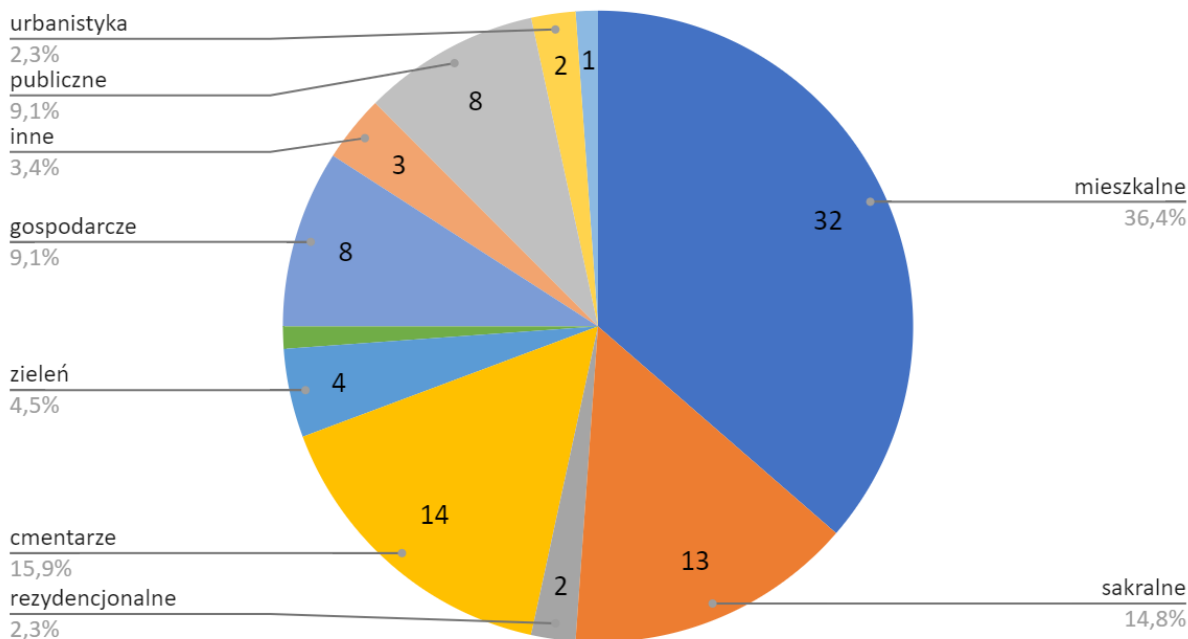
W gminnej ewidencji zabytków znajduje się 88 obiektów usytuowanych w 11 miejscowościach. Ponad 70% z nich znajduje się w trzech miejscowościach Maksymilianowie (20 obiektów), Osielsku (18 obiektów) i Żołędowie (24 obiekty). W pozostałych miejscowościach znajdują się pojedyncze obiekty tj. w Bożenkowie (6 obiektów), Czarnówczynie (2 obiekty), Jagodowie (2 obiekty), Jaruzynie (3 obiekty), Niemczu (4 obiekty), Niwach (5 obiektów), Nowym Moście (2 obiekty) i Strzelcach Leśnych (2 obiekty).

Zabytki nieruchome w gminnej ewidencji zabytków wg miejscowości

Zgodnie z kategoryzacją Narodowego Instytutu Dziedzictwa największą liczbę stanowią zabytki z grupy *mieszkalne* (32 obiekty tj. 36,4% całości). Są to w większości domy mieszkalne pochodzące z przełomu XIX i XX w. i 1. poł. XX w. usytuowane w Maksymilianowie. Dużą grupę stanowią *cmentarze* (14 obiektów tj. 15,9%) i obiekty *sakralne* (13 obiektów tj. 14,8%). Na kolejnych miejscach znajdują się obiekty *gospodarcze* i *publiczne* (po 8 obiektów tj. 9,1%), *zielen* (4 obiekty tj. 4,5%), *inne* (3 obiekty tj. 3,4%), *urbanistyka* i obiekty *rezydencjonalne* (po 2 obiekty tj. 2,3%) oraz obiekty *folwarczne* i *przemysłowe* (po 1 obiekcie tj. 1,1%).

Zabytki nieruchome w gminnej ewidencji zabytków wg kategorii NID

Duży wpływ na stan zachowania zabytków nieruchomych ma świadomość społeczeństwa w kwestii ochrony istotnych wartości architektonicznych danego obiektu. Niestety jest ona niska, co wiąże się z potrzebą edukacji społeczeństwa. Podejmowanie prac budowlanych na własną rękę przy obiektach wpisanych do gminnej ewidencji zabytków bez konsultacji z właściwym urzędem ds. ochrony zabytków polegających w szczególności na termomodernizacji oraz wymianie oryginalnej, drewnianej stolarki okiennej i drzwiowej na nową, bezpodziałową, wykonaną z PCV bez zachowania oryginalnych detali i profili, może prowadzić do zubożenia wartości historycznych, naukowych i artystycznych oraz w konsekwencji do zatracenia historycznej zabudowy. Nowa, ekspansywna zabudowa w połączeniu z remontami prowadzonymi bez zezwoleń oraz uzgodnień ze służbami konserwatorskimi oraz ogólna, mała liczba obiektów zabytkowych na terenie gminy skutkuje zdominowaniem krajobrazu kulturowego gminy przez nową zabudowę.

3.4. Zabytki archeologiczne

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje on istniejący zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w zbiorach archiwalnych, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są wszelkie informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe zebrane dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP może być źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie i zabytkach archeologicznych.

Obecnie Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na gminę Osielsko obowiązek sporządzenia ewidencji zabytków archeologicznych znajdujących się na terenie gminy. Na ich podstawie założono ewidencję zabytków archeologicznych dla gminy Osielsko, którą należy na bieżąco uzupełniać o nowe dane nt. wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości, niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP. W ewidencji zabytków archeologicznych ujęto 239 stanowisk, na których stwierdzono różne funkcje osadnicze.

Badania archeologiczne na tym terenie zostały zapoczątkowane przez Gotfryda Ossowskiego, a następne były kontynuowane w ostatnich latach w związku z realizacją programu „Archeologiczne Zdjęcie Polski” (AZP). Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych znajduje się wewnątrz dolin rzecznych i przy ich krawędziach. Wyróżnić można dwa, znaczne skupiska osadnicze – obszar niezalesionej doliny Kotomierzanki w rejonie wsi Bożenkowo oraz dolinę Strugi Augustowskiej. Najliczniejszą grupę stanowią punkty i ślady osadnictwa datowane na późne średniowiecze i czasy nowożytne, szczególnie skoncentrowane na terenie historycznych wsi Osielska, Niw i Niemcza. Zdecydowana większość z nich zagrożona jest orką, a także stałym rozszerzaniem terenów budownictwa mieszkaniowego i drobnego przemysłu.

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej i rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne - bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Stanowiska archeologiczne niewpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę archeologicznego dziedzictwa kulturowego. Zasięg stanowisk archeologicznych wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych, nie zawsze jednak dokładnie musi odpowiadać zasięgowi występowania reliktywów archeologicznych. Dlatego, należy go traktować orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne występują także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego- obowiązek (z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1 cyt. ustawy), pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków. Najistotniejszymi zagrożeniami dla stanowisk archeologicznych na terenie gminy Osielsko jest intensywne budownictwo jednorodzinne, a także budowa nowych dróg. Duże zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, niekontrolowany rozwój budownictwa poza historycznymi centrami miejscowości oraz budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane

z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych, prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Kujawsko-Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Powyższy wymóg jest szczególnie ważny podczas takich inwestycji, jak budowa obwodnic, dróg, kopalni kruszywa, obiektów kubaturowych, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokopłaszczyznowy charakter prac ziemnych, w bezpowrotny sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów ruralistycznych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym, wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółwić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest również rozwój turystyki, zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te, dzisiaj atrakcyjne pod względem rekreacyjnym, w przeszłości często były miejscem zakładania osad ludzkich. Dostęp do wody stanowił podstawę egzystencji i umożliwiał tworzenie osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych, w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

3.5. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie gminy Osielsko brak zabytków w zbiorach muzealnych i innych.

3.6. Dziedzictwo niematerialne

Pierwszym międzynarodowym traktatem poświęconym ochronie dziedzictwa niematerialnego jest Konwencja UNESCO z 17 października 2003 r. Jej główne cele są następujące:

- ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- zapewnienie poszanowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek
- wzrost, na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie, aby dziedzictwo to było wzajemnie doceniane,
- zapewnienie międzynarodowej współpracy i pomocy.

Konwencja UNESCO kładzie nacisk na ochronę tradycji i przekazów ustnych, w tym szczególnie języka, sztuk widowiskowych, zwyczajów, rytuałów i obrzędów tradycyjnych, wiedzy i praktyk dotyczących przyrody i wszechświata, a także umiejętności związanych z rzemiosłem tradycyjnym.

Na terenie gminy funkcjonują następujące instytucje, organizacje i stowarzyszenia zajmujące się promowaniem kultury i dziedzictwa kulturowego:

- Gminny Ośrodek Kultury w Osielsku
- Gminna Biblioteka Publiczna w Osielsku
- Koło Gospodyń Wiejskich w Żołędowie i Maksymilianowie

Gminny Ośrodek Kultury w Osielsku powstał w 1964 r. i mieści się od tego czasu w przebudowanym, dawnym kościele ewangelicko-augsburskim z 1902 r. Instytucji podlegają

światlice w Bożenkowie, Niemczu, Jarużynie, Żołędowie, Maksymilianowie i Niwach-Wilczach. W Gminnym Ośrodku Kultury prowadzone są m.in. zajęcia plastyczne, teatralne, warsztaty rękodzieła

Do najważniejszych imprez i wydarzeń o charakterze kulturalnym, odbywających się na terenie gminy Osielsko zaliczyć należy m.in.: Święto Bożen (czerwiec), Święto Borowika (wrzesień), Gwiazdkowy Wieczór (grudzień), Festyn rodzinny „Jarużynka”, Powiatowy Przegląd Teatrów Dziecięcych „Maski” w Maksymilianowie, Wiosenny Turniej Tenisa Stołowego, Dzień Dziecka i inne imprezy okolicznościowe.

3.7. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

3.7.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

L.p.	Miejscowość	Zespół/obiekt pojedynczy	Nr rejestru zabytków
1.	Osielsko	Zespół kościoła parafialnego p.w. Narodzenia NMP: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kościół ▪ Kostnica ▪ Cmentarz przykościelny z częścią działki nr 1081 	A/1006/1-3 decyzja z dnia 17.05.2006 r.
2.	Żołędowo	Kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego	A/776 decyzja z dnia 08.06.1955 r.
3.		Kaplica grobowa Moszczeńskich h. Nałęcz na cmentarzu przykościelnym	A/1680decyzja z dnia 24.07.2015 r.
4.		Cmentarz przykościelny na gruncie cmentarza z XVIII w. wraz z działką nr 244	A/1719 decyzja z dnia 29.03.2017 r.
5.		Założenie dworsko- parkowe: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dwór ▪ Park 	A/1039/1-2 decyzja z dnia 07.03.1989 r.

3.7.2. Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Osielsko nie znajdują się zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

3.8. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków gminy Osielsko

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Osielsko w formie zbioru kart adresowych została przyjęta Zarządzeniem nr 71/2021 Wójta Gminy Osielsko z dnia 8 listopada 2021r.

3.8.1. Zabytki nieruchome

ANEKS nr 1. str. 89

3.8.2. Zabytki archeologiczne

ANEKS nr 2. str. 96

3.9. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Na terenie gminy znajdują się obiekty, które należałoby uznać za wyjątkowo wyróżniające się na tle wszystkich zabytków, zarówno wpisanych do rejestru, jak i gminnej ewidencji zabytków. Stanowią one elementy rozpoznawalne przez społeczeństwo nie tylko w skali regionalnej. Do takich „wizytówek” gminy niewątpliwie zaliczyć należy:

Kościół par. pw. Narodzenia NMP w Osielsku

Kościół pw. Narodzenia NMP w Osielsku został wzniesiony w 1844 r. na miejscu wcześniejszego drewnianego z 1687 r. W 1902 r. został rozbudowany o wieżę, kaplice boczne i zakrystię. Odnawiany w 1914 i 1953 r. Budynek murowany z cegły, nieotynkowany, orientowany na planie prostokąta z szerszymi kaplicami bocznymi, wielobocznym, niższym prezbiterium, do którego przylegają zakrystie z dwóch stron oraz kwadratową wieżą od zachodu, do której przylega aneks od strony północnej.

Wewnątrz znajduje się późnobarokowy ołtarz główny z 2. poł. XVIII w. pochodzący z kościoła klarysek w Bydgoszczy z rzeźbami św. Piotra i św. Pawła, aniołami i obrazami Wniebowzięcia

NMP w polu środkowym z pocz. XVIII w. Ponadto dwa ołtarze boczne z 2. poł. XVII w. lewy z rzeźbami Matki Boskiej Bolesnej i św. Jana Ewangelisty i obrazem Przemienienia Pańskiego i prawy z rzeźbami św. Jana Ewangelisty i nieoznaczonego świętego i obrazem św. Walentego z 1. poł. XIX w. w polu środkowym oraz krucyfiks barokowy z XVII w.

Przy kościele znajduje się ponadto kostnica z końca XIX w. oraz nieczynny cmentarz z poł. XIX w.

Kościół par. pw. Świętego Krzyża w Żołędowie

Kościół pw. Świętego Krzyża w Żołędowie został ufundowany w 1715 r. przez Maksymiliana Moszczyńskiego na miejscu wcześniejszego. Od 1745 r. filia kościoła w Osielsku, od 1821 r.

parafialny. W 1926 r. został gruntownie odnowiony. W latach 2007-2019 w kościele wykonano kompleksowe prace remontowo-konserwatorskie.

Budynek orientowany, drewniany w konstrukcji zrębowej z wieżą w konstrukcji szkieletowej, oszalowany, z 3-bocznie zamkniętym prezbiterium, zakrystią i dwiema kaplicami - od południa drewnianą i murowaną od północy z 1889 r.

Wnętrze tynkowane, nakryte stropem płaskim. Ołtarz główny późnobarokowy z 1. ćw. XVIII w. z rzeźbą Chrystusa Ukrzyżowanego pośrodku. W kaplicach ołtarze neobarokowe z 2. poł. XIX w. Ponadto m.in. chrzcielnica barokowa z 1. poł. XVIII w., chór muzyczny z 2. poł. XIX w., dwa krucyfiksy barokowe. Przy kościele znajduje się cmentarz z XVIII w.

Kaplica grobowa rodziny Moszczeńskich w Żołędowie

Kaplica grobowa rodziny Moszczeńskich w Żołędowie wzniesiona została prawdopodobnie około połowy XIX wieku. Po 1960 r. została przekształcona na salę lekcyjną. W latach 2012-2019 wykonano przy kaplicy gruntowne prace remontowo-konserwatorskie. Obecnie znajduje się tu Sanktuarium Św. Huberta

Budynek na planie prostokąta, eklektyczny, murowany z cegły, otynkowany z narożnymi lizenami przechodzącymi w sterczyny. W zachodnim szczycie znajduje się kartusz herbowy z herbem Nałęcz.

Zespół dworski w Żołędowie

We wschodniej części wsi w 1. połowie XIX w. (część źródeł podaje także koniec XVIII w.) wybudowano dwór, który w 2. połowie XIX w. został przebudowany poprzez m.in. dobudowę dwóch wież narożnych. Po zakończeniu II wojny światowej, w 1945 r. jego stan był stosunkowo dobry. W 1967 r. był już w dużym stopniu zniszczony, zaś w 1976 r. stał się ruiną. W latach 80. XX w. zespół dworski został przejęty przez Zgromadzenie Sióstr Pasterek z przeznaczeniem na dom dla samotnych matek. Błogosławiona Maria Karłowska – Założycielka Zgromadzenia Sióstr Pasterek prawdopodobnie wywodzi się z rodziny Karłowskich, właścicieli tych dóbr w XVIII w.

Dwór wzniesiony na planie prostokąta, murowany, otynkowany, 2-kondygnacyjny, nakryty dachem 2-spadowym z użytkowym poddaszem, z dwoma wydatnymi ryzalitami, z półkolumnami w narożach flankującymi główne wejście poprzedzone wysokimi schodami. Otwory okienne

parteru zamknięte półkolistie, na piętrze prostokątne. Elewacja frontowa z gzymsami i opaskami wokół otworów okiennych i płycinami z datami nad wejściem: 1820 i 1992. Na osi elewacji tylnej szczyt trójkątny z okiem opatrności.

Dwór poprzedzony jest parkiem krajobrazowym z dwoma 300-letnimi dębami oraz stawem.

4. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Mocne strony:

- położenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie Bydgoszczy, największego miasta w województwie kujawsko-pomorskim,
- obecność szlaków komunikacyjnych o dużym znaczeniu (droga krajowa nr 5, 25, S5),
- obecność w pobliżu międzynarodowego portu lotniczego w Bydgoszczy,
- wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe,
- zachowane obiekty historyczne i miejsca pamięci będące świadectwem wielokulturowości i wielowyznaniowości,
- wysoki stopień zalesienia,
- różnorodne formy ochrony przyrody,
- uchwalone i sukcesywnie sporządzane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- duża aktywność mieszkańców w ramach działalności instytucji kultury,
- zachowane elementy tradycyjnego, wiejskiego budownictwa, w tym przydrożne kaplice i krzyże,
- utrzymanie w dobrym stanie obiektów sakralnych,
- funkcjonowanie Gminnego Ośrodka Kultury,
- działalność Gminnej Biblioteki Publicznej,
- aktywna działalność organizacji pozarządowych.

Słabe strony:

- niewielka ilość obiektów zabytkowych,
- niewykorzystywanie pełnego potencjału związanego z wielokulturową tradycją,
- niezadowalająca popularyzacja wiedzy o wartościach chronionych obiektów,
- słabo rozwinięta baza noclegowo-gastronomiczna,
- niewystarczające wykorzystanie lokalnych produktów jako narzędzia promocji,

- niewystarczające nakłady na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami,
- brak środków na prowadzenie dokładnych badań architektonicznych i historycznych,
- niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności należytej opieki nad zabytkami,
- słabo rozwinięta turystyka,
- słabe wykorzystanie potencjału zabytków i cennych obszarów przyrodniczych,
- problemy finansowe mieszkańców, przekładające się w niektórych przypadkach na pogarszający się stan zachowania obiektów zabytkowych,
- samowolne działania w obrębie zabytków, bez uzgodnień z konserwatorem zabytków,
- powszechna termomodernizacja oraz stosowanie współczesnych, niedostosowanych materiałów do historycznego budownictwa mieszkalnego (blachodachówka, stolarka PCV),
- słaba ekspozycja oraz niedostateczne oznaczenie miejsc i obszarów atrakcyjnych turystycznie,
- mała liczba instytucji kultury,
- powstająca nowa zabudowa, niewpisuje się harmonijnie w wiejski krajobraz kulturowy Gminy, a także nie nawiązuje do historycznej architektury na tym terenie.

Szanse i możliwości rozwoju:

- możliwość pozyskania środków na finansowanie działań rewitalizacyjnych oraz prac konserwatorskich z różnych źródeł zewnętrznych,
- rezerwacja w budżecie Gminy środków przeznaczanych na ochronę zabytków,
- rozwój istniejących produktów i tworzenie nowych projektów w oparciu o istniejące, bogate zasoby,
- wzrost popularności turystyki ukierunkowanej na regionalne dziedzictwo kulturowe,
- rozbudowa istniejących oraz tworzenie nowych tras i szlaków turystycznych w powiązaniu z istniejącymi obiektami i obszarami o dużych wartościach historycznych i kulturowych,
- poprawa dostępności informacji o atrakcjach turystycznych gminy,
- kontynuowanie obecnych i tworzenie nowych okolicznościowych przedsięwzięć, imprez promujących dziedzictwo kulturowe,

- kształtowanie wrażliwości na kulturę oraz edukacja regionalna dzieci i młodzieży,
- organizowanie konkursów, zakresem obejmujących dziedzictwo kulturowe regionu,
- nawiązywanie współpracy z sąsiednimi gminami,
- wykorzystanie metod aktywnego marketingu do rozpoznania rynku turystycznego w celu wejścia na ten rynek,
- rosnące potrzeby mieszkańców okolicznych, dużych ośrodków miejskich dotyczące nieodległych miejsc wypoczynku i aktywnej rekreacji,
- rozbudowa agroturystyki,
- sukcesywne prowadzenie prac przy obiektach i założeniach zabytkowych w celu zachowania oraz podnoszenia ich atrakcyjności turystycznej,
- edukacja obecnych i przyszłych użytkowników w zakresie bieżącej pielęgnacji obiektów zabytkowych,
- współpraca z organizacjami turystycznymi i innymi,
- wykorzystanie szlaków turystycznych na terenie gminy,
- koncentracja zabudowy oraz jednoczesne dążenie do estetyzacji oraz podniesienia standardów i walorów architektonicznych obiektów
- pozyskanie społecznej akceptacji zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz wypracowanie zasad łączenia interesów obywateli zamieszkujących i działających na terenie Gminy Osielsko z zasadami i potrzebami ochrony dziedzictwa,
- nawiązanie w nowym budownictwie do lokalnych tradycji budowlanych, wykorzystanie nowych wzorców jednorodzinnej zabudowy, kontynuujących najlepsze tradycje budownictwa wiejskiego i podmiejskiego.

Zagrożenia i bariery:

- degradacja obiektów zabytkowych spowodowana niewłaściwym użytkowaniem, prowadzeniem prac bez konsultacji z urzędem ochrony zabytków, bądź brakiem użytkownika,
- ryzyko związane z przekształceniem się miasta w „sypialnię” Bydgoszczy i utwaleniem tego wizerunku,
- zwiększanie zadań własnych gminy bez wsparcia finansowego,

- niekontrolowany wzrost zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,
- powstawanie rozproszonej zabudowy, zjawisko „rozlewania się miasta”,
- kryzys gospodarczy i związane z nim ograniczenie inwestycji,
- niewystarczające środki budżetowe,
- narastająca konkurencja na regionalnym rynku turystycznym,
- zagrożenie nieprzewidywalności warunków atmosferycznych,
- działalność inwestycyjna w bliskim sąsiedztwie obiektów zabytkowych,
- negatywne nastawienie części właścicieli do ochrony zabytków, postrzeganej nie jako szansa na zachowanie wspólnego dziedzictwa, a źródło represji i ograniczeń.

5. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE, PRIORYTETY I KIERUNKI DZIAŁAŃ GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Strategicznym celem Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Osielsko na lata 2022-2025 jest zachowanie dziedzictwa kulturowego znajdującego się na terenie gminy, które służyć powinno budowaniu i utrwalaniu poczucia tożsamości lokalnej społeczności, utrzymaniu ładu przestrzennego, rozwojowi turystyki oraz rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Aby go osiągnąć należy podjąć działania priorytetowe, zapoczątkowując proces realizowany przez wiele lat, w konsekwencji których zabytki będą otaczane coraz lepszą opieką. W miarę postępów, działania winny być poddawane systematycznej weryfikacji, co pozwoli na realne dopasowanie do aktualnych możliwości finansowych i potrzeb właścicieli.

Urząd Gminy i Gmina Osielsko ze względu na ustawowy obowiązek ochrony wartości społecznie istotnych, posiada instrumenty prawne umożliwiające budowanie i ugruntowanie świadomości społecznej względem ochrony i opieki nad lokalnym dziedzictwem kulturowym.

Ponadto poprzez prowadzone działania samorząd ma możliwość wskazywania kierunków rozwoju w stosunku do podmiotów prywatnych posiadających obiekty zabytkowe i kreowania polityki promocyjnej budującej wizerunek oraz prestiż wsi i Gminy Osielsko jako miejsca atrakcyjnego turystycznie, nasyconego bogactwem zachowanych elementów kulturowych, o indywidualnym i unikatowym charakterze. Wobec powyższego objęcie – ze strony Urzędu Gminy i Gminy Osielsko – należyłą opieką zabytków stanowi jeden z istotnych aspektów działalności lokalnego samorządu.

Powyższą politykę określa Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Osielsko na lata 2022-2025, dla realizacji którego priorytetowe jest osiągnięcie celów określonych w art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami.

Na potrzeby Programu określone zostały trzy podstawowe priorytety, które poprzez wytyczone w ich ramach kierunki działań oraz wskazane do realizacji zadania, w całości wypełniają ustawowe cele dla opracowywania gminnych programów opieki nad zabytkami.

- Priorytet I.
Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Osielsko
- Priorytet II.
Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego
- Priorytet III.
Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja, służące budowaniu tożsamości

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Osielsko		
Kierunki działań	Zadania	Czas realizacji
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie w pierwszej kolejności prac zabezpieczających i powstrzymujących proces destrukcji, remontowanie zgodnie z wymogami konserwatorskimi, preferowanie działań zabezpieczających autentyczną substancję zabytkową • Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (cmentarzy, obszarów nieczynnych cmentarzy ewangelickich) • Dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach niebędących własnością gminy w postaci stosownej uchwały dotyczącej dotacji na ww. prace przy zabytkach ujętych w rejestrze zabytków oraz w gminnej ewidencji zabytków • Reagowanie samorządu na brak należytej dbałości właścicieli o bieżące utrzymanie zabytków, w konsekwencji prowadzące do uszkodzeń i zniszczeń • Przestrzeganie podstawowych wymogów estetyki w stosunku do zabytkowych obiektów i zespołów, ze szczególnym uwzględnieniem, kolorystyki elewacji oraz poprzez działania niskonakładowe jak: bieżąca konserwacja, uporządkowanie obejścia, urządzenie zieleni, wymiana nieestetycznych współczesnych 	2022-2025

	ogrodzeń	
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Konsekwentne wdrażanie zasad w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych oraz w ich sąsiedztwie, w szczególności dotyczy to Osielska i Żołędowa • Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: cmentarzach i obszarach nieczynnych cmentarzy ewangelickich • Eksponowanie najcenniejszych obiektów o wartości historycznej, w tym wykonanie iluminacji i podświetlenie najciekawszych zabytków np. kościoła pw. Narodzenia NMP w Osielsku czy kościoła pw. Świętego Krzyża w Żołędowie 	2022-2025

Priorytet II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego		
Kierunki działań	Zadania	Czas realizacji
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowywanie i konsekwentne wdrażanie zapisów programów rewitalizacji, studiów widokowo-krajobrazowych, studiów historyczno-urbanistycznych itp. w realizacji zagospodarowania przestrzennego Gminy (w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego) • Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji oraz w kwestii ochrony stanowisk archeologicznych) • Staranne planowanie przestrzenne wsi, respektujące wartości układów ruralistycznych • Nawiązanie w nowej architekturze do lokalnych wzorów i materiałów oraz konsekwentnego egzekwowania praw w tym zakresie poprzez np. opracowanie (z wykorzystaniem wsparcia specjalistów, Narodowego 	2022-2025

	<p>Instytutu Dziedzictwa oddział terenowy w Toruniu oraz we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków) wzornika i katalogu tradycyjnego budownictwa obejmującego również detal architektoniczny jako instrumentu pomocniczego dla lokalnych architektów i inżynierów w projektowaniu nowej zabudowy nawiązującej do lokalnych tradycji</p>	
<p>Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez: <ul style="list-style-type: none"> ○ ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy ○ wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącą jego zabudowę ○ wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk 	<p>2022-2025</p>
<p>Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podjęcie działań zmierzających do objęcia ochroną prawną całego Zespołu dworca kolejowego wraz z zabudową mieszkalną i gospodarczą w Maksymilianowie 	
<p>Intensyfikacja ochrony i opieki nad zabytkami gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwinięcie w Gminie systemu monitorowania ochrony i opieki nad zabytkami, poprzez m. in. ustalenie i opisanie procesu oraz powołanie zespołów na rzecz budowania i koordynowania współpracy pomiędzy samorządem terytorialnym, właścicielami, partnerami lokalnymi z organizacji pozarządowych, gospodarczych i przedstawicielami mieszkańców • Wspieranie działań związanych z zabezpieczeniem obiektów zabytkowych m. in. poprzez monitorowanie stanu dziedzictwa i jego zagrożeń wykorzystując do tego 	

	<p>celu: m.in. straż, jednostki organizacyjne gminy, a także udzielanie wsparcia finansowego (w miarę posiadanych środków) montażu instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom w obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnych ewidencjach zabytków z terenu Gminy Osielsko</p> <ul style="list-style-type: none"> • Coroczna aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych 	
--	---	--

Priorytet III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości		
Kierunki działań	Zadania	Czas realizacji
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Udostępnienie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy • Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego • Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego • Publikacja materiałów i wspieranie wydawnictw dotyczących dziedzictwa kulturowego Gminy (zabytków, miejsc pamięci, walorów przyrodniczo-krajobrazowych oraz historii miejscowości leżących na terenie Gminy) w formie np. broszur, ulotek, filmów, folderów 	2022-2025
	<ul style="list-style-type: none"> • Współorganizacja oraz wsparcie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, a także udział w nich pracowników Urzędu Gminy zaangażowanych w sferę ochrony dziedzictwa kulturowego • Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych • Pielęgnowanie (ochrona) tożsamości kulturowej regionu, wzmacnianie procesów integracyjnych w społeczności 	2022-2025

<p>Edukacja społeczna i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym i jego ochronie</p>	<p>lokalnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utrwalenie w świadomości społecznej tzw. tradycji miejsca, lokalizacji nieistniejących obiektów o znaczeniu dla historii regionu • Używanie i stosowanie (także w stosunku do nowopowstających zespołów zabudowy) historycznych nazw miejscowości – przysiółków, historycznych nazw ulic itp., inicjowanie nowego nazewnictwa lub zmian w istniejącym nazewnictwie, promujących lokalną historię i lokalne tradycje • Oznakowanie obiektów zabytkowych i mających wartość historyczną tablicami informacyjnymi • Upamiętnianie i utrwalanie w pamięci mieszkańców, zwłaszcza młodego pokolenia ważnych wydarzeń historycznych, wybitnych postaci związanych z regionem itp., poprzez działalność wydawniczą (regionalia), prowadzenie lekcji nt. przeszłości kultury regionu, organizowanie okazjonalnych wystaw i ekspozycji • Włączenie edukacji o zabytkach, opiece nad nimi i tradycjach regionu do programów nauczania i innych form pracy z uczniem (konkursy, imprezy) • Wsparcie w udostępnianiu obiektów historycznych dla celów turystycznych i promocyjnych 	
<p>Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków (z zastosowaniem komputerowej bazy danych) • Wykonywanie prac studialnych (studia historyczno-ruralistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego) • Prowadzenie i wspieranie działań dokumentujących dziedzictwo kulturowe gminy (w tym: badania archeologiczne, kwerendy w archiwach) • Poszerzanie informacji o kulturze regionu 	<p>2022-2025</p>
<p>Promocja regionalnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych) 	<p>2022-2025</p>

<p>dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej</p>	<p>wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej • Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy • Współpraca z organizacjami turystycznymi w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów Gminy oraz rozwinięcia informacji turystycznej zarówno wśród mieszkańców jak i turystów 	
<p>Wykorzystanie zasobu zabytków dla rozwoju Gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Przeciwdziałanie niedostatecznej roli dziedzictwa kulturowego w lokalnej polityce w tym budowaniu tożsamości i więzi społecznych, rozwoju gospodarczego opartego na innowacyjności oraz przedsiębiorczości lokalnej i wykorzystującego różnorodność kulturową jako czynnik konkurencyjności • Wspieranie i promocja partnerstwa publiczno-prywatnego służącego funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej • Prowadzenie aktywnego marketingu dziedzictwa kulturowego, m.in. we współpracy z NGO i przy wykorzystaniu programów grantowych Gminy 	<p>2022-2025</p>

6. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawowa realizacja Programu odbywać się będzie poprzez:

- A.** Ścisłą współpracę władz samorządowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Narodowym Instytutem Dziedzictwa oraz właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, parafiami, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi
- B.** Działania własne władz samorządowych
 - 1. Prawne – problematyka zachowania dziedzictwa kulturowego zostanie uwzględniona przez władze gminy przy uchwalaniu przepisów prawa miejscowego
 - 2. Finansowe – stosowanie systemu dotacji i ulg finansowych, nagród czy zachęt dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych
 - 3. Programowe – realizacja projektów i programów regionalnych
- C.** Działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy Unii Europejskiej i innych funduszy zewnętrznych

Realizację Programu można podzielić na dwa elementy:

- 1. system zarządzania
- 2. system monitoringu i ewaluacji.

Oba systemy wdrażania są ze sobą spójne i wzajemnie zależne, co oznacza niemożność realizacji założeń Programu bez któregośkolwiek z tych elementów.

System zarządzania Programem tworzą trzy jednostki. Są to:

- Rada Gminy – uchwała Program oraz przyjmuje sprawozdania w okresach dwuletnich
- Jednostki organizacyjne Gminy – odpowiadają za przygotowanie i realizację Programu
- Urząd Gminy i jednostki organizacyjne Gminy – odpowiadają za bieżącą realizację zadań Programu.

Można wykorzystać kilka rozwiązań wzmacniających skuteczność powyższego systemu:

- Wzmocnienie kadrowe Urzędu Gminy w Osielsku w zakresie specjalistów skoncentrowanych na profesjonalizacji realizacji zadań Programu.

- Wzmocnienie skoordynowanej współpracy pomiędzy Gminą a Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Toruniu Delegatura w Bydgoszczy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami na terenie Gminy wraz z perspektywą długofalową określenia ram porozumienia na mocy art. 96 ust. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy monitoruje realizację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Osielsko, który co dwa lata będzie przedstawiał Radzie Gminy sprawozdanie z realizacji Programu.

Kolejna edycja (aktualizacja) Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Osielsko ma być opracowana po czterech latach od przyjęcia go przez Radę Gminy Osielsko.

7. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W ramach priorytetu I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

- Kwota wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
- Ilość przeprowadzonych prac porządkowych na cmentarzach (w szczególności tych nieczynnych)
- Wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom
- Informacje o wprowadzeniu iluminacji zabytkowych obiektów
- Informacje o uregulowaniu kwestii reklam i estetyki w układach ruralistycznych
- Inne

W ramach priorytetu II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

- Liczba przyjętych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
- Liczba obiektów objętych ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków bądź włączenie do gminnej ewidencji zabytków
- Informacja o opracowanym wzorniku i katalogu tradycyjnego budownictwa obejmującego również detal architektoniczny
- Kwota przeznaczona na dotację na montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom
- Informacje o aktualizacji Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych
- Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi
- Inne

W ramach priorytetu III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

- Liczba udostępnionych informatorów o zabytkach oraz dane o wprowadzaniu informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy oraz o opracowaniu mapy zabytków gminy
- Liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe)

- Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy
- Liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych
- Liczba opracowanych, wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników)
- Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej
- Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego
- Liczba inicjatyw indywidualnych i społecznych wspieranych przez Gminę związanych z opieką nad dziedzictwem niematerialnym Gminy
- Inne

8. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej

zadaniem własnym. Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach mogą ubiegać się o ich dofinansowanie z następujących środków:

8.1. Dotacje

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź, posiadaczem zabytku lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu. Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz prac przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, które mogą zostać objęte dotacją:

- a) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- b) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- c) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- d) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- e) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego,
- f) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza,
- g) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,

- h) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- i) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- j) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- k) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- l) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- m) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- n) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- o) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- p) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru,
- r) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący miasta, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Kwalifikują się prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, realizowane bez udziału środków europejskich. Planowane w roku udzielenia dotacji lub prowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja). Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Zasady udzielania dotacji: - dofinansowanie może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dofinansowanie może być udzielone do wysokości 50 % nakładów koniecznych. W wyjątkowych wypadkach (wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa obiektu, wymagane przeprowadzenie złożonych technologicznie robót, stan zachowania zabytku wymaga natychmiastowej interwencji) dofinansowanie może stanowić 100 % wartości robót.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, Dz. U. nr 61 poz. 354). Dotacją mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej. W szczególnych przypadkach dotację można przeznaczyć na konserwację ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych oraz stałych elementów wystroju wnętrz (dzwony, ołtarze, polichromie, posadzki).

8.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Groby i cmentarze wojenne w kraju

Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń.

Celem programu jest otoczenie grobów i cmentarzy wojennych w kraju opieką polegającą na:

- prowadzeniu robót budowlanych, prac remontowych, konserwatorskich i restauratorskich
- zabezpieczeniu i utrzymaniu w jak najlepszym stanie
- prowadzeniu badań archeologicznych i prac poszukiwawczych
- prowadzeniu prac związanych z urządzeniem grobu/kwatery/cmentarza wojennego; dokumentowaniu i prowadzeniu badań naukowych
- popularyzowaniu i upowszechnianiu wiedzy

Promowane jest:

- obejmowanie opieką obiektów, których stan zachowania wymaga podjęcia niezwłocznego działania
- opieka nad grobami i cmentarzami wojennymi o wyjątkowej wartości historycznej
- nadanie lub przywrócenie odpowiedniej rangi obiektom grobownictwa wojennego
- wykorzystanie nowoczesnych metod badań, edukacji i promocji
- zaangażowanie w opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi jak największej liczby różnych podmiotów
- stosowanie, w ramach obowiązujących przepisów prawa, rozwiązań sprzyjających lepszej ochronie prawnej grobów i cmentarzy wojennych

Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury niewspółprowadzone przez MKDNIŚ, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, publiczne i niepubliczne uczelnie oraz kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Infrastruktura domów kultury

Celem programu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury.

Do składania wniosków uprawnione są domy kultury, ośrodki kultury oraz centra kultury i sztuki posiadające status samorządowej instytucji kultury, biblioteki posiadające status samorządowej instytucji kultury, w skład których wchodzi domy kultury, ośrodki kultury lub centra kultury i sztuki oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Kultura ludowa i tradycyjna

Celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania.

Dotacje przeznaczone są na działania o charakterze edukacyjnym, w tym warsztaty, kursy i seminaria dotyczące szeroko pojętej kultury tradycyjnej, a także działania popularyzujące unikalne i żywe elementy kultur tradycyjnych, zadania artystyczne i użytkowe o charakterze interdyscyplinarnym i międzyśrodowiskowym oraz na prowadzenie szkolenia przez „mistrza” w zakresie różnych dziedzin niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury niewspółprowadzone przez MKiDN, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju

Celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.

Premiowane będą również działania związane z upowszechnianiem wiedzy na temat miejsc, faktów i postaci związanych z walką i męczeństwem.

Promowane jest:

- podkreślenie prestiżu miejsca pamięci/trwałego upamiętnienia

- nadanie lub przywrócenie odpowiedniego wyrazu
- zaangażowanie w opiekę nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami jak największej liczby różnych podmiotów
- zapewnienie jak najlepszej dostępności miejsca/trwałego upamiętnienia
- tworzenie nowych trwałych upamiętnień w miejscach, gdzie ich obecność jest uzasadniona interesem społecznym
- twórcze zastosowanie nowoczesnych metod badań, edukacji i promocji do ochrony dziedzictwa narodowego
- stosowanie rozwiązań prawnych sprzyjających lepszej opiece nad miejscami pamięci/trwałym upamiętnieniami (uwzględnienie miejsca pamięci, jego ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, czy objęcie go inną formą ochrony prawnej)

Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury niewspółprowadzone przez MKDNiS, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, publiczne i niepubliczne uczelnie oraz kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Ochrona zabytków

Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe do realizacji programu są zadania zmierzające do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich. O dotację mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (samorządowe jednostki kultury, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe). Finansowanie odbywa się w formie udzielenia dotacji lub refundacji w okresie trzech lat od przeprowadzenia

prac przy zabytku, przy czym możliwe jest, jednakże tylko w szczególnych przypadkach, uzyskanie całkowitego dofinansowania.

Ochrona zabytków archeologicznych

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Program ma dwa cele szczegółowe:

- Pierwszym jest wzmocnienie instrumentów ochrony konserwatorskiej zasobu dziedzictwa archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków poprzez lepsze rozpoznanie, analizę i dokumentację stanowisk archeologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych metod badawczych, które dają szansę na weryfikację ustaleń naukowych z ograniczeniem do minimum działań destrukcyjnych
- Drugim celem szczegółowym Programu jest wspieranie działań mających na celu opracowanie i upowszechnienie wyników zakończonych już, często jeszcze w XX w., badań archeologicznych, które nie zostały dotychczas wprowadzone do obiegu naukowego

Szczegółowe cele Programu będą realizowane poprzez dwie kategorie zadań:

- weryfikacja zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, w przypadku których ustalenia co do lokalizacji, zasięgu, chronologii i/lub funkcji nie mają wystarczających podstaw naukowych, zwłaszcza tych nieposiadających własnej formy terenowej
- opracowanie i publikacja książkowa wyników badań archeologicznych

Do składania wniosków uprawnione są samorządowe i państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne i niepubliczne uczelnie akademickie oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Promesa dla Kultury

Strategicznym celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań realizowanych przy udziale programów europejskich, a także poprzez dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi ujętych w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich.

Uprawnionymi do otrzymania dotacji są:

- samorządowe instytucje kultury,
- państwowe instytucje kultury,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne,
- publiczne szkoły artystyczne,
- państwowe uczelnie artystyczne,
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą wpisane do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej lub do Krajowego Rejestru Sądowego.

Koszty kwalifikowane w ramach programu Promesa dla Kultury dotyczą wyłącznie zakresu związanego z działalnością kulturalną i są tożsame z kosztami kwalifikowalnymi we wniosku do danego programu europejskiego. W przypadku zadań wnioskujących o dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych ujętych w umowie o dofinansowanie w ramach programów europejskich, środki ministra mogą pokryć zakres związany z celami kulturalnymi, niefinansowany z innych źródeł, niemożliwy do odzyskania przez Wnioskodawcę.

8.3. Możliwości finansowania przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym

Partnerstwo publiczno-prywatne regulowane jest ustawą o partnerstwie publiczno-prywatnym z dnia 19 grudnia 2008 r. (Dz. U. z 2020 r., poz. 711). Ustawa określa zasady współpracy podmiotu publicznego i partnera prywatnego w ramach PPP. Dla realizacji wspólnych projektów przez administrację publiczną i przedsiębiorców w formule PPP ważne są również: ustawa o koncesji na roboty budowlane lub usługi z dnia 9 stycznia 2009 r. (Dz. U. z

2016 r., poz. 113) oraz ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r., poz. 1843) regulujące podstawowe zasady współpracy publiczno-prywatnej. Wg artykułu 7. Ustawy o samorządzie gminnym, Gmina realizuje zadania publiczne w zakresie m.in. kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Przedmiotem współpracy podmiotu publicznego i partnera prywatnego w ramach PPP jest wspólna realizacja przedsięwzięcia:

- budowa lub remont obiektu budowlanego
- świadczenie usług
- wykonanie dzieła, w szczególności wyposażenie składnika majątkowego w urządzenie podwyższające jego wartość lub użyteczność
- inne świadczenie

W ramach PPP na podstawie art. 2 pkt. 4 lit. d) ustawy o PPP, możliwe jest zarządzanie przez podmioty prywatne istniejącymi już samorządowymi jednostkami prowadzącymi działalność kulturalną oraz rewitalizacji zabytków znajdujących się na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego.

8.4. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania, jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Program Operacyjny *Infrastruktura i Środowisko* 2021-2027 - Priorytet VIII „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury”

W ramach tego priorytetu, możliwa jest ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego. Realizowane inwestycje będą miały na celu efektywne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego w osiąganiu korzyści społecznych i gospodarczych, zarówno w wymiarze krajowym, jak regionalnym i lokalnym. W ramach priorytetu możliwe są działania:

- Działanie 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury
- Działanie 8.2 Ochrona zabytków.

Wsparcie będzie dotyczyło prac związanych z renowacją, konserwacją, rewaloryzacją i restauracją obiektów zabytkowych (i ich zespołów), jak również przebudowy i rozbudowy obiektów zabytkowych. Możliwy będzie również m.in. zakup urządzeń chroniących obiekt przed kradzieżą i zniszczeniem, a także zakup wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej.

Możliwe jest również korzystanie ze środków z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowiska 2014-2020 w okresie do wyczerpania środków.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2021- 2027

Istnieją trzy typy programów: transgraniczne, transnarodowe i międzyregionalne na 2021-2027. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia: - obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży; - duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej; - wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć m.in. kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) i Norweski Mechanizm Finansowy 2014-2021

Mechanizm Finansowy EOG, obok funduszy strukturalnych, stanowi największe źródło zewnętrznego finansowania kultury w Polsce. Środki przeznaczone przez trzy kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego: Norwegię, Islandię i Liechtenstein, aktywnie wspierają działania między innymi z zakresu kultury. Środki nowej perspektywy - III edycja Mechanizmu Finansowego EOG (2014-2021) uruchomione zostały w 2016 r., a programy będą wdrażane do 2024 r. Program będzie opierać się na dwóch działaniach:

- zarządzanie dziedzictwem kulturowym
 - Celem działania jest poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym poprzez stworzenie odpowiednich warunków do prowadzenia działalności kulturalnej, zarówno w ramach ochrony dziedzictwa kulturowego, jak również w zakresie infrastruktury kulturalnej
 - Poddziałanie 1.1: Restauracja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego. W jego ramach możliwa jest ochrona, konserwacja, i/lub rozbudowa zabytków nieruchomych z ich otoczeniem na potrzeby działalności kulturalnej, a także ochrona zabytkowych ogrodów i parków,
 - Poddziałanie 1.2: Innowacyjne wykorzystanie infrastruktury do prezentacji dziedzictwa kulturowego. W jego ramach możliwa jest budowa, rozbudowa i remont infrastruktury kulturalnej.
- współpraca kulturalna
 - Celem działania jest rozwój współpracy kulturalnej pomiędzy twórcami i uczestnikami życia kulturalnego oraz wzmacnianie stosunków dwustronnych pomiędzy polskimi instytucjami a instytucjami z Norwegii, Islandii i Liechtensteinu.

Dofinansowanie może sięgnąć 85% kosztów kwalifikowanych, w zależności od rodzaju beneficjenta. W związku z tym, że dokumenty programowe i kryteria przyznawania dotacji

ulegają drobnym zmianom w każdym roku budżetowym, należy korzystać z aktualnie obowiązujących dokumentów.

9. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Realizacja celów zawartych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Osielsko realizowana będzie poprzez:

- Współpracę władz gminy Osielsko z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Urzędem

Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego, władzami kościelnymi
w oparciu o porozumienia i umowy;

- Wykorzystanie instrumentów finansowych w postaci dotacji;
- Projekty, programy lokalne;
- Inicjatywy własne gminy Osielsko.

10. ANEKSY

10.1. ANEKS NR 1 Gminna ewidencja zabytków gminy Osielsko - Zabytki nieruchome

Lp.	Miejscowość	Ulica/określenie	Nr	Obiekt	Elementy zespołu	Datowanie	Nr działki	Forma ochrony
1	Bożenkowo	Harcerska	2	Dom obecnie Świetlica i dom		XIX/XX w.	117 Bożenkowo	GEZ
2	Bożenkowo	Palińskiego	1A	Zespół dworski	Dwór obecnie Budynek mieszkalny	początek XX w.	101/1 Bożenkowo	GEZ
3	Bożenkowo	Palińskiego	przy nr 1A	Zespół dworski	Park	początek XX w.	101/1 Bożenkowo	GEZ
4	Bożenkowo	Zielona Dolina		Cmentarz choleryczny		początek XIX w.	13290/7 Bożenkowo (część działki)	GEZ
5	Bożenkowo	Deszczowa		Cmentarz ewangelicki		XIX/XX w.	245 Bożenkowo	GEZ
6	Bożenkowo	Rekreacyjna	w pobliżu nr 8	Cmentarz ewangelicki		koniec XIX w.	109/1 Bożenkowo	GEZ
7	Czarnówczyn	Na Skarpie	3	Dom		lata 20. XX w.	279/6 Osielsko	GEZ
8	Czarnówczyn	Leśna		Cmentarz ewangelicki		XIX/XX w.	295/8 Osielsko	GEZ
9	Jagodowo	Parkowa	6	Zespół folwarczny	Rządcówka obecnie dom	początek XX w.	178/8 Maksymilianowo	GEZ
10	Jagodowo	Parkowa	6	Zespół folwarczny	Park	koniec XIX w.	178/8 Maksymilianowo	GEZ
11	Jarużyn	Starowiejska	26	Szkoła obecnie Świetlica i dom		1910 r.	74/11; 74/6 Jarużyn	GEZ

12	Jarużyn	Starowiejska/ Krakowska		Kapliczka	1945 r.	początek XX w.	41/1 Jarużyn (część działki)	GEZ
13	Jarużyn	Kolonia		Cmentarz ewangelicki		2. połowa XIX w.	1/2; 1/1 (część działki) Jarużyn	GEZ
14	Maksymilianowo	Dworcowa	13	Dworzec kolejowy		lata 20. XX w.	2/8; 2/11 Maksymilianowo	GEZ
15	Maksymilianowo	Dworcowa	1	Dom		XIX/XX w.	2/8 Maksymilianowo	GEZ
16	Maksymilianowo	Dworcowa	5	Dom		początek XX w.	2/8 Maksymilianowo	GEZ
17	Maksymilianowo	Dworcowa	7	Dom		początek XX w.	2/8 Maksymilianowo	GEZ
18	Maksymilianowo	Dworcowa	9	Dom		XIX/XX w.	2/8 Maksymilianowo	GEZ
19	Maksymilianowo	Dworcowa	11	Dom z częścią gospodarczą		lata 20. XX w.	1; 2/8 Maksymilianowo	GEZ
20	Maksymilianowo	Dworcowa	15	Dom		koniec XIX w.	2/8; 2/11 Maksymilianowo	GEZ
21	Maksymilianowo	Główna	23A	Dom		1. połowa XX w.	320/18 Maksymilianowo	GEZ
22	Maksymilianowo	Główna	23B	Dom		1. połowa XX w.	320/18 Maksymilianowo	GEZ
23	Maksymilianowo	Główna	23C	Dom		1. połowa XX w.	320/18 Maksymilianowo	GEZ
24	Maksymilianowo	Główna	41	Dom		początek XX w.	82/7 Maksymilianowo	GEZ
25	Maksymilianowo	Główna	59	Dom wielorodzinny		koniec XIX w.	45/2 Maksymilianowo	GEZ

26	Maksymilianowo	Główna/ Szkolna		Kapliczka		1946 r.	42 Maksymilianowo	GEZ
27	Maksymilianowo	Stolarska	10	Zespół leśniczówki	Dom	XIX/XX w.	22104/1 Bożenkowo	GEZ
28	Maksymilianowo	Stolarska	10	Zespół leśniczówki	Budynek gospodarczy	XIX/XX w.	22104/1 Bożenkowo	GEZ
29	Maksymilianowo	Sygnalowa	1	Dom		1. ćwierć XX w.	320/9 Maksymilianowo	GEZ
30	Maksymilianowo	Sygnalowa	2		Dom	lata 20. XX w.	5/1; 320/10 Maksymilianowo	GEZ
31	Maksymilianowo	Sygnalowa	przy nr 2		Chlew przy Domu nr 2 obecnie Budynek gospodarczy	lata 20. XX w.	5/1; 320/10 Maksymilianowo	GEZ
32	Maksymilianowo	Sygnalowa	3	Dom		1. ćwierć XX w.	31/1 Maksymilianowo	GEZ
33	Maksymilianowo	Kościelna		Cmentarz ewangelicki		2. połowa XIX w.	20; 21; 24/3 Maksymilianowo	GEZ
34	Niemcz	Bydgoska	przy nr 56	Kapliczka		koniec XIX w.	98/5 Niemcz	GEZ
35	Niemcz	Bydgoska	35	Szkoła		1912 r.	160/1 Niemcz	GEZ
36	Niemcz	Bydgoska		Cmentarz ewangelicki		koniec XIX w.	88 Niemcz	GEZ
37	Niemcz	Smukalska	23	Szkoła obecnie dom		początek XX w.	153/2 Niemcz	GEZ
38	Niwy	Zakopiańska	przy ul. Karkonoskiej 4	Kapliczka		1945 r.	95/30 Niwy	GEZ
39	Niwy	Karpacka	20	Dom		około 1914 r.	120 Niwy	GEZ

40	Niwy	Karpacka	24	Dom z częścią gospodarczą		1. ćwierć XX w.	121/15 Niwy	GEZ
41	Niwy	Karpacka	45	Dom		1908 r.	96/85 Niwy	GEZ
42	Niwy	Rybiniecka		Cmentarz ewangelicki		początek XX w.	140 Niwy	GEZ
43	Nowy Mostek			Zespół leśniczówki	Leśniczówka	początek XX w.	22036/2 Żołędowo	GEZ
44	Nowy Mostek			Zespół leśniczówki	Budynek gospodarczy	początek XX w.	22036/2 Żołędowo	GEZ
45	Osielsko	Centralna	19	Zespół kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP	Kościół	1844 r.	1081 Osielsko	A/1006 z dnia 17.05.2006 r.
46	Osielsko	Centralna	19	Zespół kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP	Kostnica	koniec XIX w.	1081 Osielsko	A/1006 z dnia 17.05.2006 r.
47	Osielsko	Centralna	19	Zespół kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP	Cmentarz przykościelny	połowa XIX w.	1081 Osielsko	A/1006 z dnia 17.05.2006 r.
48	Osielsko	Centralna	10	Zespół kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP	Kapliczka	1897 r.	1081 Osielsko	GEZ
49	Osielsko			Układ ruralistyczny			obszar	GEZ
50	Osielsko	Kwiatowa		Kapliczka		XIX/XX w.	325 Osielsko	GEZ
51	Osielsko	Centralna/ Polna		Kapliczka		1947 r.	108/5 Osielsko	GEZ
52	Osielsko	Centralna	przy nr 14	Kapliczka		1945 r.	210/1 Osielsko	GEZ
53	Osielsko	Centralna	7	Szkoła		początek XX w.	114 Osielsko	GEZ
54	Osielsko	Centralna	10	Plebania		1. połowa XIX	309/11 Osielsko	GEZ

						w.		
55	Osielsko	Centralna	12	Dom		1917 r.	211/9 Osielsko	GEZ
56	Osielsko	Centralna	19	Dom pracowników folwarku obecnie Dom parafialny		1905 r.	1081 Osielsko	GEZ
57	Osielsko	Centralna	57	Dom		około 1850 r.	146/8 Osielsko	GEZ
58	Osielsko	Słoneczna	48	Dom		początek XX w.	14/23 Osielsko	GEZ
59	Osielsko	Kolonijna	7	Dom		XIX/XX w.	79/2 Osielsko	GEZ
60	Osielsko	Szosa Gdańska	19	Młyn obecnie budynek usługowy		1928 r.	539/5; 539/6 Osielsko	GEZ
61	Osielsko	Lawendowa	10	Cmentarz parafialny		koniec XIX w.	325; 326	
62	Osielsko	Magnoliowa		Cmentarz ewangelicki		koniec XIX w.	257/1 Osielsko	GEZ
63	Strzelce Leśne		3	Zespół leśniczówki	Leśniczówka	1898 lub 1889 r.	22029 Żołędowo	GEZ
64	Strzelce Leśne		3	Zespół leśniczówki	Budynek gospodarczy	koniec XIX w.	22029 Żołędowo	GEZ
65	Żołędowo	Bydgoska	18	Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego		1715 r.	244 Żołędowo	A/776 z dnia 08.06.1955 r.
66	Żołędowo	Bydgoska (cmentarz parafialny)	18	Kaplica grobowa Moszczeńskich herbu Nałęcz		1845-1865 r.	244 Żołędowo	A/1680 z dnia 24.07.2015 r.
67	Żołędowo	Bydgoska	18	Cmentarz przykościelny na gruncie cmentarza z XVIII w. wraz z działką 244		początek XVIII w.	244 Żołędowo	A/1719 z dnia 29.03.2017 r.

68	Żołędowo	Jastrzębia	27	Założenie dworsko-parkowe	Dwór obecnie Dom Samotnej Matki	1. połowa XIX w.	431/17 Żołędowo	A/1039/1-2 z dnia 07.03.1989 r.
69	Żołędowo	Jastrzębia	27	Założenie dworsko-parkowe	Park	1. połowa XIX w.	431/17 Żołędowo	A/1039/1-2 z dnia 07.03.1989 r.
70	Żołędowo	Wzdłuż ulicy Bydgoskiej		Układ ruralistyczny				GEZ
71	Żołędowo	Bydgoska	20	Kapliczka		XIX w./ 2018 r.	152 Żołędowo	GEZ
72	Żołędowo	Bydgoska	24	Szkoła		lata 20./30. XX w.	246/2 Żołędowo	GEZ
73	Żołędowo	Bydgoska	26	Zespół Szkoły	Szkoła obecnie dom i biblioteka	około 1900 r.	246/2 Żołędowo	GEZ
74	Żołędowo	Bydgoska	26	Zespół Szkoły	Budynek gospodarczy	około 1900 r.	246/2 Żołędowo	GEZ
75	Żołędowo	Bydgoska	27	Plebania		około 1900 r.	151 Żołędowo	GEZ
76	Żołędowo	Bydgoska	31	Sześciorak obecnie dom		koniec XIX w.	249 Żołędowo	GEZ
77	Żołędowo	Bydgoska	31	Budynek gospodarczy		około 1900 r.	249 Żołędowo	GEZ
78	Żołędowo	Bydgoska	37	Dom		XIX/XX w.	160/1 Żołędowo	GEZ
79	Żołędowo	Bydgoska	40	Dom obecnie budynek usługowy		początek XX w.	220/16 Żołędowo	GEZ
80	Żołędowo	Jastrzębia	1	Zespół Szkoły	Szkoła obecnie dom	początek XX w.	477/21 Żołędowo	GEZ
81	Żołędowo	Jastrzębia	1	Zespół Szkoły	Budynek gospodarczy	początek XX w.	477/21 Żołędowo	GEZ
82	Żołędowo	Jastrzębia	37	Dom		XIX/XX w.	328/28	GEZ

							Żółędowo	
83	Żółędowo	Jastrzębia	63	Budynek mieszkalno-gospodarczy obecnie Dom		1911 r.	336/1 Żółędowo	GEZ
84	Żółędowo	Jastrzębia	84	Dom obecnie budynek usługowy		XIX/XX w.	220/16 Żółędowo	GEZ
85	Żółędowo	Parkowa	4B	Stajnia obecnie budynek mieszkalno-gospodarczy		2. połowa XIX w.	665; 666 Żółędowo	GEZ
86	Żółędowo	Parkowa		Park		XIX w.	22274/35 Żółędowo	GEZ
87	Żółędowo	Bydgoska		Cmentarz ewangelicki		XIX w.	218/1; 218/2 Żółędowo	GEZ
88	Żółędowo	Szosa Gdańska		Cmentarz ewangelicki		koniec XIX w.	482/2 Żółędowo	GEZ

10.2. ANEKS NR 2 Gminna ewidencja zabytków gminy Osielsko – Stanowiska archeologiczne

Lp.	Miejscowość	Nr w miejscu.	Nr na arkuszu AZP	AZP	Funkcja	Kultura/ chronologia
1	Bożenkowo	1	1	35-37	ślad osadnictwa	neolit, wczesna epoka brązu
					cmentarzysko	kultura łużycka
2	Bożenkowo	2	2	35-37	punkt osadniczy	kultura łużycka (?)
3	Bożenkowo	3	3	35-37	cmentarzysko	kultura łużycka (?)
4	Bożenkowo	4	4	35-37	osada (?)	późne średniowiecze
5	Bożenkowo	5	5	35-37	ślad osadnictwa	epoka kamienia
					punkt osadniczy	okres halsztacko-lateński, okres rzymski
					punkt osadniczy	wczesne średniowiecze
					ślad osadnictwa	późne średniowiecze
6	Bożenkowo	6	6	35-37	osada	późne średniowiecze
7	Bożenkowo	7	7	35-37	ślad osadnictwa	kultura łużycka (?)
					osada	późne średniowiecze
8	Bożenkowo	8	8	35-37	obozowisko	paleolit schyłkowy
					osada hutnicza (?)	późne średniowiecze
9	Bożenkowo	9	9	35-37	ślad osadnictwa	epoka kamienia (?)
10	Bożenkowo	10	10	35-37	obozowisko	paleolit schyłkowy ?, neolit ?
					punkt osadniczy	późne średniowiecze
11	Bożenkowo	11	11	35-37	ślad osadnictwa	epoka kamienia
12	Bożenkowo	12	12	35-37	punkt osadniczy	późne średniowiecze
13	Bożenkowo	13	13	35-37	punkt osadniczy	późne średniowiecze
14	Bożenkowo	14	14	35-37	obozowisko	epoka kamienia
					punkt osadniczy	kultura łużycka (?)
					punkt osadniczy	późne średniowiecze
15	Bożenkowo	15	15	35-37	ślad osadnictwa	późne średniowiecze
16	Bożenkowo	16	16	35-37	cmentarzysko	neolit schyłkowy, wczesna epoka brązu
17	Bożenkowo	17	17	35-37	punkt osadniczy	późne średniowiecze
18	Bożenkowo	18	18	35-37	obozowisko	paleolit schyłkowy
19	Bożenkowo	19	19	35-37	punkt osadniczy	późne średniowiecze
20	Bożenkowo	20	20	35-37	osada	późne średniowiecze
21	Bożenkowo	21	21	35-37	obozowisko	paleolit schyłkowy
22	Bożenkowo	22	22	35-37	ślad osadnictwa	mezolit-neolit
					punkt osadniczy	późne średniowiecze
23	Bożenkowo	23	23	35-37	ślad osadnictwa	epoka kamienia (?)

					śląd osadnictwa	kultura łużycka
					osada	późne średniowiecze
24	Bożenkowo	24	24	35-37	osada (?)	kultura łużycka
25	Bożenkowo	25	25	35-37	punkt osadniczy	epoka kamienia
					osada (?)	kultura łużycka
26	Bożenkowo	26	26	35-37	śląd osadnictwa	epoka kamienia (?)
					osada (?)	kultura łużycka
27	Bożenkowo	27	44	35-38	punkt osadniczy	kultura pucharów lejkowatych
					punkt osadniczy	neolit
					punkt osadniczy	kultura łużycka
					śląd osadnictwa	okres rzymski
					śląd osadnictwa	późne średniowiecze
28	Bożenkowo	28	45	35-38	punkt osadniczy	neolit schyłkowy/ wczesna epoka brązu
29	Bożenkowo	29	46	35-38	punkt osadniczy	kultura pucharów lejkowatych
					śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu
					punkt osadniczy	wczesna epoka brązu (?)
30	Bożenkowo	30	47	35-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia
31	Bożenkowo	31	48	35-38	śląd osadnictwa	neolit
32	Bożenkowo	32	49	35-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia
33	Bożenkowo	33	50	35-38	punkt osadniczy	kultura pucharów lejkowatych
					punkt osadniczy	kultura pucharów lejkowatych (?)
34	Bożenkowo	34	51	35-38	śląd osadnictwa	kultura amfor kulistych
35	Bożenkowo	35	52	35-38	punkt osadniczy	kultura pucharów lejkowatych
					śląd osadnictwa	wczesna epoka brąz (kultura trzciniecka ?)
					śląd osadnictwa	nieokreślone
36	Bożenkowo	36	53	35-38	punkt osadniczy	mezolit (?)
					śląd osadnictwa	kultura łużycka
37	Bożenkowo	37	54	35-38	śląd osadnictwa	neolit schyłkowy/ wczesna epoka brązu
38	Bożenkowo	38	55	35-38	punkt osadniczy	epoka kamienia
					punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
39	Bożenkowo	39	56	35-38	śląd osadnictwa	neolit
					śląd osadnictwa	nieokreślone
40	Bożenkowo	40	57	35-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia/neolit ?
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
41	Bożenkowo	41	46	36-37	punkt osadniczy	kultura amfor kulistych
42	Bożenkowo	42	47	36-37	punkt osadniczy	wczesne średniowiecze
43	Jarużyn	4	53	36-39	śląd osadnictwa	okres rzymski

44	Jarużyn	5	54	36-39	śląd osadnictwa	epoka kamienia
45	Jarużyn	6	55	36-39	śląd osadnictwa	kultura łużycka/ kultura pomorska
46	Jarużyn	7	56	36-39	punkt osadniczy	okres nowożytny
47	Jarużyn	8	57	36-39	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
48	Jarużyn	9	58	36-39	punkt osadniczy	okres nowożytny
49	Jarużyn	10	59	36-39	osada	okres nowożytny
50	Jarużyn	11	60	36-39	śląd osadnictwa	okres rzymski
					punkt osadniczy	okres nowożytny
51	Jarużyn	12	61	36-39	punkt osadniczy	okres nowożytny
52	Jarużyn	13	62	36-39	śląd osadnictwa	kultura łużycka/ kultura pomorska
53	Jarużyn	14	63	36-39	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
					punkt osadniczy	okres nowożytny
54	Jarużyn	15	64	36-39	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
55	Jarużyn	16	65	36-39	punkt osadniczy	okres nowożytny
56	Jarużyn	17	66	36-39	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
57	Jarużyn	18	67	36-39	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
58	Jarużyn	21	68	36-39	śląd osadnictwa	okres rzymski
					śląd osadnictwa	późne średniowiecze
59	Jarużyn	19	69	36-39	śląd osadnictwa	kultura amfor kulistych
60	Jarużyn	20	70	36-39	punkt osadniczy	wczesne średniowiecze
61	Jarużyn	22	71	36-39	śląd osadnictwa	późne średniowiecze/ okres nowożytny
62	Jarużyn	23	72	36-39	śląd osadnictwa	kultura pucharów lejkowatych
					śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					osada	okres nowożytny
63	Jarużyn	1	73	36-39	punkt osadniczy	późne średniowiecze
64	Jarużyn	2	74	36-39	śląd osadnictwa	kultura pucharów lejkowatych
					osada	późne średniowiecze
65	Jarużyn	3	75	36-39	osada	późne średniowiecze
66	Maksymilianowo	1	112	35-38	punkt osadniczy	mezolit-neolit
67	Maksymilianowo	3	113	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze
68	Maksymilianowo	4	114	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
69	Maksymilianowo	5	1	36-38	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	późne średniowiecze
70	Maksymilianowo	6	2	36-38	osada	okres nowożytny
71	Maksymilianowo	7	3	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
72	Maksymilianowo	2	4	36-38	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
					punkt osadniczy	okres nowożytny

73	Niemcz	1	32	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					punkt osadniczy	okres nowożytny
74	Niemcz	2	33	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					punkt osadniczy	okres nowożytny
75	Niemcz	3	34	36-38	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
					osada	okres nowożytny
76	Niemcz	4	35	36-38	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	późne średniowiecze/ okres nowożytny
77	Niemcz	5	36	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
78	Niemcz	6	37	36-38	śląd osadnictwa	okres rzymski
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
79	Niemcz	7	38	36-38	punkt osadniczy	kultura łużycka-kultura pomorska
					punkt osadniczy	późne średniowiecze/ okres nowożytny
80	Niemcz	8	39	36-38	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	okres nowożytny
81	Niemcz	9	40	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
82	Niemcz	10	41	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
83	Niemcz	11	42	36-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia
					śląd osadnictwa	kultura łużycka (?)
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
84	Niemcz	12	43	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					śląd osadnictwa	okres rzymski
85	Niemcz	13	44	36-38	śląd osadnictwa	kultura pucharów lejkowatych
					śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					punkt osadniczy	późne średniowiecze/ okres nowożytny
86	Niemcz	14	45	36-38	śląd osadnictwa	okres rzymski
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
87	Niemcz	15	46	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					punkt osadniczy	późne średniowiecze/ okres nowożytny

88	Niemcz	16	47	36-38	śląd osadnictwa	okres nowożytny
89	Niemcz	17	48	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
90	Niemcz	18	49	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					punkt osadniczy	okres nowożytny
91	Niemcz	19	50	36-38	śląd osadnictwa	kultura wielbarska
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
92	Niemcz	20	51	36-38	śląd osadnictwa	okres nowożytny
93	Niwy	20	18	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka
94	Niwy	22	19	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
95	Niwy	23	20	36-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia
					cmentarzysko	kultura łużycka-kultura pomorska
					punkt osadniczy	kultura oksywska-kultura wielbarska
					śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	okres nowożytny
96	Niwy	24	21	36-38	punkt osadniczy	kultura łużycka-kultura pomorska
					śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	późne średniowiecze/ okres nowożytny
97	Niwy	21	22	36-38	śląd osadnictwa	kultura świderska
98	Niwy	25	23	36-38	śląd osadnictwa	późne średniowiecze/ okres nowożytny
99	Niwy	26	24	36-38	śląd osadnictwa	neolit schyłkowy
100	Niwy	27	25	36-38	śląd osadnictwa	okres nowożytny
101	Niwy	28	26	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
102	Niwy	29	27	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
103	Niwy	30	28	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
104	Niwy	31	29	36-38	śląd osadnictwa	kultura pucharów lejkowatych
105	Niwy	32	30	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
106	Niwy	33	31	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
107	Niwy	34	106	36-38	punkt osadniczy	neolit schyłkowy
108	Niwy	4	4	36-39	śląd osadnictwa	kultura pucharów lejkowatych
					śląd osadnictwa	kultura ceramiki sznurowej
					śląd osadnictwa	okres rzymski
					osada	okres nowożytny
109	Niwy	2	5	36-39	cmentarzysko (?)	kultura łużycka
110	Niwy	3	6	36-39	cmentarzysko	kultura łużycka
111	Niwy	5	7	36-39	śląd osadnictwa	okres rzymski

112	Niwy	6	8	36-39	punkt osadniczy	okres nowożytny
113	Niwy	7	9	36-39	śląd osadnictwa	epoka kamienia
					śląd osadnictwa	okres rzymski
					punkt osadniczy	okres nowożytny
114	Niwy	8	10	36-39	osada	okres nowożytny
115	Niwy	9	11	36-39	śląd osadnictwa	kultura pucharów lejkowatych
116	Niwy	10	12	36-39	śląd osadnictwa	okres rzymski
117	Niwy	11	13	36-39	punkt osadniczy	kultura łużycka-kultura pomorska
					punkt osadniczy	późne średniowiecze/ okres nowożytny
118	Niwy	12	14	36-39	osada	kultura łużycka-kultura pomorska
119	Niwy	13	15	36-39	punkt osadniczy	kultura łużycka-kultura pomorska
120	Niwy	14	16	36-39	punkt osadniczy	epoka kamienia
					osada	kultura łużycka-kultura pomorska
121	Niwy	15	17	36-39	śląd osadnictwa	kultura amfor kulistych
					śląd osadnictwa	kultura łużycka
122	Niwy	16	18	36-39	śląd osadnictwa	epoka kamienia
123	Niwy	17	19	36-39	śląd osadnictwa	epoka kamienia
124	Niwy	18	20	36-39	punkt osadniczy	kultura łużycka-kultura pomorska
125	Niwy	19	21	36-39	śląd osadnictwa	kultura pucharów lejkowatych
126	Osielsko	1	52	36-38	cmentarzysko	kultura pomorska
127	Osielsko	2	53	36-38	obozowisko	neolit
128	Osielsko	3	54	36-38	śląd osadnictwa	neolit (?)
129	Osielsko	4	55	36-38	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
130	Osielsko	5	56	36-38	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
131	Osielsko	6	57	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
132	Osielsko	7	58	36-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
133	Osielsko	8	59	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
134	Osielsko	9	60	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
135	Osielsko	10	61	36-38	osada	okres nowożytny
136	Osielsko	11	62	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
137	Osielsko	12	63	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny

138	Osielsko	13	64	36-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze/ okres nowożytny
139	Osielsko	14	65	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
140	Osielsko	15	66	36-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze/ okres nowożytny
141	Osielsko	16	67	36-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze
					punkt osadniczy	okres nowożytny
142	Osielsko	17	68	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
143	Osielsko	18	69	36-38	punkt osadniczy	kultura pucharów lejkowatych
144	Osielsko	19	70	36-38	punkt osadniczy	kultura pucharów lejkowatych
145	Osielsko	20	71	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
146	Osielsko	21	72	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
147	Osielsko	22	73	36-38	śląd osadnictwa	okres nowożytny
148	Osielsko	23	74	36-38	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	okres nowożytny
149	Osielsko	24	75	36-38	osada	kultura pucharów lejkowatych
					śląd osadnictwa	okres rzymski
					śląd osadnictwa	późne średniowiecze
150	Osielsko	25	76	36-38	śląd osadnictwa	kultura pucharów lejkowatych
					śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu
151	Osielsko	26	77	36-38	śląd osadnictwa	okres rzymski
					punkt osadniczy	okres nowożytny
152	Osielsko	27	78	36-38	śląd osadnictwa	okres nowożytny
153	Osielsko	28	79	36-38	osada (?)	wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	późne średniowiecze/ okres nowożytny
154	Osielsko	29	80	36-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze/ okres nowożytny
155	Osielsko	30	81	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
156	Osielsko	31	82	36-38	śląd osadnictwa	okres nowożytny
157	Osielsko	32	83	36-38	śląd osadnictwa	okres nowożytny
158	Osielsko	33	84	36-38	śląd osadnictwa	kultura wielbarska
159	Osielsko	34	85	36-38	śląd osadnictwa	kultura pucharów lejkowatych
					osada	kultura łużycka
					punkt osadniczy	kultura oksywska
160	Osielsko	35	86	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					punkt osadniczy	okres nowożytny
161	Osielsko	36	87	36-38	śląd osadnictwa	okres rzymski
					śląd osadnictwa	nieokreślone
					śląd osadnictwa	okres nowożytny

162	Osielsko	37	88	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					śląd osadnictwa	okres rzymski
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
163	Osielsko	38	89	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
164	Osielsko	39	90	36-38	śląd osadnictwa	kultura amfor kulistych (?)
165	Osielsko	40	91	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
166	Osielsko	41	92	36-38	śląd osadnictwa	neolit schyłkowy
					śląd osadnictwa	kultura łużycka
167	Osielsko	42	93	36-38	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
168	Osielsko	43	94	36-38	śląd osadnictwa	okres nowożytny
169	Żołędowo	1	58	35-38	cmentarzysko	kultura łużycka
170	Żołędowo	5	59	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze
171	Żołędowo	6	60	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
172	Żołędowo	7	61	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
173	Żołędowo	8	62	35-38	śląd osadnictwa	mezolit (?)
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
174	Żołędowo	9	63	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
175	Żołędowo	10	64	35-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia
					punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
176	Żołędowo	11	65	35-38	punkt osadniczy	epoka kamienia
					punkt osadniczy	późne średniowiecze
177	Żołędowo	12	66	35-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka (?)
					punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
178	Żołędowo	13	67	35-38	śląd osadnictwa	neolit (?)
					śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu
					śląd osadnictwa	nieokreślone
179	Żołędowo	14	68	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
180	Żołędowo	15	69	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze
181	Żołędowo	16	70	35-38	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
182	Żołędowo	17	71	35-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia
					punkt osadniczy	późne średniowiecze
183	Żołędowo	18	72	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres

						nowożytny
184	Żołędowo	19	73	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
185	Żołędowo	20	74	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
186	Żołędowo	21	75	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
187	Żołędowo	22	76	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
188	Żołędowo	23	77	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze
189	Żołędowo	24	78	35-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia
					punkt osadniczy	późne średniowiecze
190	Żołędowo	25	79	35-38	osada	późne średniowiecze
191	Żołędowo	26	80	35-38	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
192	Żołędowo	27	81	35-38	osada	późne średniowiecze-okres nowożytny
193	Żołędowo	28	82	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze
194	Żołędowo	29	83	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
195	Żołędowo	30	84	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
196	Żołędowo	31	85	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
197	Żołędowo	32	86	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze
198	Żołędowo	33	87	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze
199	Żołędowo	34	88	35-38	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
200	Żołędowo	35	89	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
201	Żołędowo	36	90	35-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia
					punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
202	Żołędowo	37	91	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
203	Żołędowo	38	92	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
204	Żołędowo	39	93	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
205	Żołędowo	40	94	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
206	Żołędowo	41	95	35-38	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
207	Żołędowo	42	96	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny

208	Żołędowo	43	97	35-38	punkt osadniczy	wczesne średniowiecze
209	Żołędowo	44	98	35-38	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
210	Żołędowo	45	99	35-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia
					punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
211	Żołędowo	46	100	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
212	Żołędowo	47	101	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
213	Żołędowo	48	102	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze
214	Żołędowo	49	103	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
215	Żołędowo	50	104	35-38	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					osada	późne średniowiecze-okres nowożytny
216	Żołędowo	51	105	35-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia
					punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
217	Żołędowo	52	106	35-38	śląd osadnictwa	epoka kamienia/mezolit ?
					osada	późne średniowiecze-okres nowożytny
218	Żołędowo	53	107	35-38	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
219	Żołędowo	54	108	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze
220	Żołędowo	55	109	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
221	Żołędowo	56	110	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
222	Żołędowo	57	111	35-38	punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
223	Żołędowo	61	115	35-38	groby jeńców sowieckich i żołnierzy niemieckich	XX w., okres II wojny światowej
224	Żołędowo	61A	5	36-38	śląd osadnictwa	mezolit
225	Żołędowo	62	6	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
226	Żołędowo	63	7	36-38	śląd osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					śląd osadnictwa	późne średniowiecze
					śląd osadnictwa	okres nowożytny
227	Żołędowo	64	8	36-38	śląd osadnictwa	neolit
228	Żołędowo	65	9	36-38	punkt osadniczy	kultura łużycka-kultura

						pomorska
					ślad osadnictwa	okres rzymski
					ślad osadnictwa	późne średniowiecze
229	Żołędowo	66	10	36-38	ślad osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					ślad osadnictwa	kultura wielbarska
230	Żołędowo	67	11	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
231	Żołędowo	68	12	36-38	ślad osadnictwa	okres nowożytny
232	Żołędowo	69	13	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
233	Żołędowo	70	14	36-38	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	okres nowożytny
234	Żołędowo	71	15	36-38	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	późne średniowiecze-okres nowożytny
235	Żołędowo	72	16	36-38	punkt osadniczy	kultura łużycka/ kultura pomorska
					ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze
					ślad osadnictwa	okres nowożytny
236	Żołędowo	73	17	36-38	punkt osadniczy	okres nowożytny
237	Żołędowo	58	1	36-39	ślad osadnictwa	kultura pucharów lejkowatych
					punkt osadniczy	okres nowożytny
238	Żołędowo	59	2	36-39	ślad osadnictwa	kultura łużycka-kultura pomorska
					osada	okres nowożytny
239	Żołędowo	60	3	36-39	ślad osadnictwa	epoka kamienia
					punkt osadniczy	okres nowożytny